

KIBRIS VE AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ-II

Soyalp TAMCELİK

Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

III. KIBRIS İLE AB ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN GÜNÜMÜZE YANSIMASI:

1. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Avrupa Birliği'ne Tam Üyelik Başvurusu ve Hukukî Niteliği:

1990'dan günümüze kadar ki uluslararası sistemde, köklü değişikliklere yol açması kaçınılmaz olan siyasal gelişmelerin yaşandığı bir dönemdir. Bu döneme, uluslararası ilişkilerde oluşan yeni değerler sistemi ile siyasal gerçekçilik ilkesi ile bakmak gerekir.

Bilindiği gibi, B.M. Teşkilâtı çerçevesinde hazırlanmış olan 16 Aralık 1966 tarihli İnsan Hakları Konvansiyonları'nın 1. ve 3. maddelerinde, self-determination ilkesi ile ilgili tanımlar yer almaktadır. Bu tanımlara göre self-determination ilkesi, şu manayı taşımaktadır:

"1. Bütün halklar, self determination halkına haizdir. Bu hak uyarınca, siyasî statülerini serbestçe tayin ederler ve iktisadî, sosyal ve kültürel gelişmelerini serbestçe gerçekleştirirler" (Toluner, 1984: 26-27).

Yukarıda da görüleceği üzere bu hakkın kapsamına, her şeyden önce halkların siyasî statüsü, iktisadî, sosyal ve kültürel gelişmelerini, serbestçe tayin etme hakları girmektedir. Bütün bu gerçeklere rağmen ilgili devletler, uluslararası bir sorun olan Kıbrıs'a siyasî ve hukukî gerekçeleri göz ardı ederek bakmaktadırlar. Bundan hareketle ABD ve AB üyeleri, Kıbrıs sorununu, ada Türklerin siyasî eşitlik ve kendi mukadderatını belirleme hakkı olarak değerlendirmemektedir.

1990 yılından itibaren, Yunanistan'daki siyasî ve içtimaî tarzdaki gelişmeler, öte yandan da uluslararası arenada meydana gelen yapısal değişim süreci, Türk-Yunan ilişkileri açısından olduğu kadar Kıbrıs açısından da yeni bir döneme girildi (Gürel, 1993: 97). Her ne kadar yeni uluslararası gerçekçilik ve anlayış değişse de Batılı devletlerin, Kıbrıs sorununa karşı bakış açısı değişmemiştir.

B.M. Güvenlik Konseyi, 12 Mart 1990 tarihinde, Kıbrıs'taki iki toplumun eşitliğini, bulunacak çözümün iki tarafın siyasî iradesine dayalı olması gerektiğini ve iki kesimlilik gibi temel unsurları içeren 649 sayılı kararı aldı (Security, 1990: 59). Kıbrıs Türk tarafı B.M. Genel Sekreterliği'ne, bu kararı bütün yönleri ile kabul ettiğini duyurdu. Buna karşın GKRY, baştan beri benimsemediği bu kararı ise reddetti.

İki taraf arasındaki görüşmeleri yeniden başlatmak için çabaların sürdürüldüğü bir sırada GKRY, tek yanlı bir kararla, görüşmelerin önüne yeni ve çok önemli bir engel koydu. Bu engel, GKRY'nin, sözde tüm Kıbrıs adına, AB'ye tam üyelik için 4 Temmuz 1990 (Almanac, 1990: 84) tarihinde başvuruda bulunmasıyla ortaya çıktı. GKRY, böyle bir başvuruyu tüm Kıbrıs adına yapması ve tüm adanın geleceğini belirlemeye yönelik, böyle bir girişimde bulunması, kesinlikle hukuk dışıdır. Zira, GKRY, adadaki iki eşit halktan birisi olan ve uzun bir süredir, kendi ayrı bağımsız devlet altında yaşayan Kıbrıs Türk Toplumunu, temsil etmesi ve onun adına söz söyleme hak ve yetkisine sahip olması mümkün değildir. Lakin, adanın sadece Rum kesimini temsil

eden GKRY, bu girişimiyle her türlü meşruiyet kuralını ihlâl ederek, Türk Toplumuna tamamen devre dışı bırakmaya çalıştı. Aslında bütün bunlardan hareketle GKRY'nin, AB'ye yaptığı tam üyelik başvurusu, hukukî açıdan değerlendirildiği zaman, ortaya şu tablo çıkmaktadır.

Siyasî sistem bazında, tesis edilen en güçlü araç, bugün için “*milli devlettir*” (**Tamkoç, 1985-XL: 56**). Bir devletin, karar verici organlarının birbirleriyle ilişkilerinin ve “*değerlerin*” dağıtımında kullanılan kanun gibi araçların ve usulün karakteristik vasıfları, o devletin, siyasî sistemini gösterir. Bu itibarla, bu bölüm için belirlenen varsayımlar, şu şekilde sıralanabilir:

1. Demokrasi teorisi ve insan, ulusların kendi mukadderatlarını bizzat tayin etmeleri prensibinin inkâr ve ihlâl edildiği hallerde, mesela, Kıbrıs'ta olduğu gibi, gayrı meşru devletten bahsedilebilir.

2. 1960 yılında tesis edilen ve 1964 yılına kadar devam eden Kıbrıs Cumhuriyeti, “*uluslararası devlet*” (**Tamkoç, 1985-XL: 58**). olarak tanımlanmalıdır.

3. Siyasî iktidarı zor kullanmak suretiyle ele geçiren Kıbrıslı Rumlar, “*uluslararası devletin*” nispi meşruiyetine son vererek, uluslararası iç savaş halinin başlamasına neden oldular.

4. Yunanistan'ın 15 Temmuz 1974 tarihinde Kıbrıs'ta yaptığı hükümet darbesi, “*gayrı meşru*” Kıbrıs Devleti'nin vefat belgesini imzaladığı anlamına gelmektedir.

5. Gayrı meşru Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yerine, iki yeni devlet kuruldu.

6. Özellikle, kendi mukadderatını bizzat tayin etme hakkına sahip Kıbrıslı Türklerin kurdukları devletin, siyasî ve hukuk bakımından varlığı, onun diğer devletler tarafından tanınmasına başlı değildir. Onun varlık amacına, yani Kıbrıs Türkleri'nin kişisel varlıklarının ve menfaatlerinin korunmasına bağlıdır.

Yukarıda ifade edilen varsayımlar, tenkide tabi tutulursa, gerek GKRY'nin AB'ye tam üyelik başvurusu, gerekse KKTC ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin meşruiyeti, siyasî ve hukukî yönden ortaya çıkacaktır.

Devletler hukukunda, “*devleti*” tarif eden ne bir uluslararası anlaşma ne de bir örf ve adet kaidesi vardır (**Tamkoç, 1985-XL: 58**). Bunun haricinde hukukçular arasında devletin tarifi, şekilli ve ne zaman tesis edildiği hususunda bir fikir birliği de yoktur.

O halde, devlet kavramı, hukukî anlamda tarif edilmediğine göre ona, nasıl olup da hukukî şahsiyet, hak ve vecibeler atfedilebilir.

Hukukçular ve düşünürler, devleti meydana getiren unsurları, ülke, halk, hükümet olarak sıralamaktadırlar. Bu itibarla, uluslararası hukuka göre bir siyasî topluluğun devlet olabilmesi için genel olarak 4 unsurun mevcut olması gerekir :

1. Belirli bir ülke parçası, yani toprak; bir başka deyişle vatan;
2. Yerleşmiş bir insan topluluğu, yani insan; bir başka deyişle vatandaş;
3. Ülkenin her yerinde, bütün kişiler ve müesseseler üzerinde, etkin ve devamlı bir kontrol icra eden bir hükümet, yani teşkilatlanma,
4. Bağımsızlık ve egemenlik (**Alasya, 1987: 30**).

Buna karşın, yukarıda ifade edilen ve devlet olmanın 4 temel unsuru açısından, KKTC'nin meşruiyeti şu şekilde değerlendirilmesi mümkündür.

1. KKTC'nin, belirli sınırlar içinde bir ülkesi;
2. Bu topraklar (vatan) üzerinde yaşayan 185.000 küsurdan fazla insanı;
3. Seçimle iş başına gelen bir hükümeti (teşkilâtı);
4. Kendi sınırları içinde bağımsız ve egemen bir yapısı vardır.

Bir başka deyişle KKTC, “devlet” olmanın öngördüğü bütün şartlara haizdir denilebilir. Her ne kadar da KKTC, sadece Türkiye tarafından tanınmışsa da *de facto* (fiilen) durumdan *de jure* (hukukî) (Özgökör, IX-1991: 35; Alasya, 1987: 30-31) duruma çoktan geçmiştir. Dolayısıyla bu tür kriterlerden, kabaca şöyle bir sonuç çıkartılması mümkündür.

Kuzeydeki Türk devletine, Rum kesiminin hiçbir şekilde müdahale hakkı ve yetkisi olmadığına göre Kıbrıs'ta meşru olarak Kıbrıs Hükümeti'nden söz etmek mümkün değildir. Kıbrıs Rum Yönetimi'nin, milletlerarası formlarda, formalite icabı Kıbrıs Hükümeti olarak muamele görmesi, Kıbrıs gerçeğine ters düşmektedir. Rum Yönetimi, bu hakkını Türkler aleyhine kullanmakta ve KKTC'ye adı geçen formlarda söz hakkı vermemektedir. Bundan hareketle Rumlar, kendi görüş ve düşüncelerini, tek yanlı olarak ortaya koymakta, dünya kamuoyunu yanıltmakta ve uygulama kabiliyeti olmayan kararlar aldirtmektedirler.

Aslında bütün bunların belirtilmesindeki gaye, üç hususun ayrıntılı bir şekilde ortaya konulmasındandır.

1. KKTC'nin hukukî alanda meşruluğunu;
2. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin gayri meşruluğunu;
3. Rumların, tek yanlı olarak AB'ye müracaat etmelerinde, Kıbrıs Türklerine yaptıkları haksızlığı ispat etmek içindir.

Bilindiği gibi uluslararası sahnede, bir çok gayri meşru devlet, meşru devletmiş gibi itibar görmektedir. Bunun başlıca nedeni, gayri meşru devletin, ekonomik veya siyasî yönden, fevkalade güçlü olmasıdır. Kıbrıs Rumlarının siyasî, ekonomik ve sosyal otoritesi altında bulunan Kıbrıs Cumhuriyeti, bunlardan birisidir.

Devlet, dahilî ve haricî görevlerini, yerine getirdiği nispette, dahilî ve haricî (uluslararası) meşruiyet kazanmaktadır. Devlet, kişinin dahilî menfaatlerini karşıladığı derecede meşrudur (Özgökör, IX-1991: 61) Devletin dahilî meşruiyeti ise vatandaşlarının isteklerine verdiği müspet cevapla doğru orantılıdır. Bu gerçek, Kıbrıs Cumhuriyeti şablonuna konulduğu zaman, ortaya şu tablo çıkmaktadır.

Kıbrıs Cumhuriyeti, 1963'ten bu yana, kurucu ortağı olmasına karşın, Kıbrıs Türkleri'nin (Türk vatandaşların) arzularını tatmin etmek şöyle dursun, en küçük insanî ihtiyaçlarını dahi karşılamaktan uzaktır. Kaldı ki Kıbrıslı Rumlar, Kıbrıs Cumhuriyeti'ni işgal ederek, Kıbrıs Türklerini devletin tüm organlarından dışladılar. Yine Kıbrıs Cumhuriyeti adı altında Kıbrıslı Türkler, ekonomik hayattan kopartıldılar ve muhacir duruma getirilerek çadırlarda, sinema salonlarında ve okullarda barınmak zorunda bırakıldılar. Dolayısıyla Kıbrıs Cumhuriyeti, Kıbrıslı Türklerin en kutsal hak olan yaşama hakkını dahi karşılamaktan uzaktır. Bundan hareketle Kıbrıs Cumhuriyeti, Kıbrıslı Türklerin ihtiyacını karşılayamadığı oranda, gayri meşru bir devlettir, denilmesi mümkündür.

Bunun haricinde hadiseyi, bir de demokratik sistem açısından ele almakta fayda vardır. Muhtelif millî gruplara bölünmüş ve beraber yaşamak zorunda olan toplumların, siyasî sistemin kurulup yürütülmesinde, ancak ve ancak “*ittifakla karar vermekle*” veya verilen kararlara, toplum ekseriyetinin mutabık kalınmasıyla¹ mümkündür. Böyle bir toplumda “*çoğunluk kararı*” prensibinin tatbiki, “*çoğunluk istibdadı*” doğurur ki, bu da demokrasi idealinin reddedilmesi demektir. Bundan hareketle Kıbrıs'ta bir Kıbrıs milleti olmadı ve oluşmadı. Orada, dinî ve millî menfaatleri bakımından birbirinden farklı, iki camia mevcuttur. Bunlardan birisi Türk, ötekisi Rumlardan oluşmaktadır. Ekseriyet kararı prensibi gereğince, sayıca daha fazla olan Rum Toplumuna, kendi

¹ Concurrent majority

mukadderatını tayin etme hakkı tanınmış olması, AB'ye tek yanlı müracaatında olduğu gibi, bu hakkın, Türk Toplumundan alınmış olması manasına gelmez. Çünkü bu hak, Türk Toplumunu ekseriyet prensibine göre ekalliyet durumuna düşürmektedir. Dolayısıyla akla, şu soru gelmektedir. Acaba Kıbrıslı Türkler, azınlığa tekabül eden etnik bir kitle midir?

Her şeyden evvel çoğunluk ve azınlık terimleri, ancak millî duyguları, arzuları ve amaçları bir olan bir toplumda ve de demokrasiye benzer bir siyasî rejimde, tatbiki kabil kavramlardır. Bundan hareketle Kıbrıslı Türkler, millî duyguları, arzuları ve amaçları bir olmayan homojen bir toplumda bulunmaması, onların azınlık olmadığını göstermesi açısından yeterlidir.

Esasında adadaki Türkler, azınlık olmayıp, başlı başına bir topluluktur. Bu sebeple Kıbrıslı Türkler, kendi mukadderatlarını, bizzat kendisinin tayin edebileceği bir özelliği, sosyal yapılarında muhafaza etmektedirler.

Gerek Rumların, gerekse Türklerin idaresinde, tek bir millete istinat eden devlet fikri, her iki toplum için de kabule şayan olmadığından, kurulacak bir siyasî rejime, her iki toplumun eşit şart ve haklarla iştirak etmesini ve Kıbrıs'ın geleceği ile doğrudan doğruya ilgili olan İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'ın himaye ve garantisini öngören bir devlet kurmaktan başka çare mevcut değildir. Esasında bu, bugün dahi geçerli olmak kaydı ile modern çağın şartlarına ve tarafların menfaatlerine en uygun "uluslararası devlet" tipi olarak ortaya çıkmaktadır.

Nitekim, uluslararası Kıbrıs Devlet gemisi, Ankara ve Atina'da düşünülmüş, Zürih'te planlanmış ve Londra'da üstün siyasî liyakat ve becerikliğini ispat eden Türk, Rum ve İngiliz siyasî mühendisleri tarafında inşa edilmiştir (**Tamkoç, 1985-XL: 62**). Kıbrıs Cumhuriyeti, dahili sistem olarak fonksiyonel federatif esasına göre düzenlendi. Türk ve Rum toplumlarının müşterek malı olarak kabul edildi.

Ayrıca, Kıbrıs Anayasası, her iki tarafın rızası olmadan değiştirilemeyecek bir siyasî sistem tesis etti. Hemen hemen her konuda, her iki topluma eşit haklar tanıdı.

Aralık 1963'ten bu yana, Kıbrıs Cumhuriyeti, Yunanistan'ın kukla devleti haline geldi. Bu tarihten sonra uluslararası anlaşmalara istinaden kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin, meşru siyasal sistemi yıkılarak, başta Kıbrıs Rumlarının bulunduğu, gayrı meşru bir nizam kuruldu. Bundan hareketle Aralık 1963'ten 15 Temmuz 1974'e kadar geçen süre zarfında, Kıbrıs'ın *de facto* (fiili) olarak ikiye ayrılışının siyasî, hukukî ve içtimaî temelleri atılmış oldu. Her şeyden önce 1963'ten bu yana, adada üç devlet bulunmaktadır.

1. Milletten mahrum, arazisi belirsiz, hükümeti sahte, egemenlik ve bağımsızlıktan yoksun, gayrı meşru Kıbrıs Cumhuriyeti'dir. Bu, fiilen gayrı meşru bir devlet olmakla beraber, Yunanistan ve Kıbrıslı Rumlar, onu Kıbrıs halkını temsil eden meşru bir devlet olarak tanımaktadır. Birleşmiş Milletler ve onun gibi diğer uluslararası teşekküller, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin iç işlerin karışmamak prensibi altında, gayrı meşru devletin temsilcilerine itibar etmektedirler. Diğer birçok devlet ise millî çıkarlarını göz önünde bulundurduğundan, gayrı meşru Kıbrıs Cumhuriyeti'yle her türlü siyasî, ekonomik ve kültürel münasebete girmektedir. Aslında uluslararası ilişkilerde, meşru olduklarını iddia eden bir yığın gayrı meşru devlet bulunmaktadır. Bunların pek çoğu hükümet darbesi, ihtilâl veya saldırganlık gibi hukuk kaidesi yaratan, gayrı hukukî usullerle iş başına gelen devletlerdir.

2. Kıbrıs'ta ikinci devlet, Yunanistan ve Rumların tanımak istemediği, fakat Kıbrıs'ın dörtte üçüne sahip, Rumlar üzerinde fiilen hüküm süren Güney Kıbrıs Rum

Yönetimi'dir (GKRY). Bu devlet gayrı meşru Kıbrıs Cumhuriyeti kisvesi altında faaliyet gösteren bir devlettir.

3. Kıbrıs'ta üçüncü ve son devlet, kendi mukadderatını bizzat kendi tayin etmek için 1963'ten beri mücadele veren Kıbrıs Türk Toplumunun, 15 Kasım 1983'te kurduğu Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'dir.

Bu devlet, devletler hukukuna göre "*devlet*" olma ön koşullarına ve kıstaslarına, malik bir devlettir. Dahası bu devlet, meşruiyetini amacında bulmaktadır. Pek tabii ki bu amaç daha önce de ifade edildiği gibi Türk Toplumunu içinde her kişinin insan olarak yaşaması, kendi kendini idrak etmesi ve özgür olmasıdır. Her şeyden önce devlet için bundan sağlam ve bundan daha iyi meşruiyet temeli bulunmamaktadır.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Rumların, Kıbrıs Cumhuriyeti'ni Yunanistan'a ilhâk amacıyla, devlet idaresini zor ve şiddet yoluyla ele geçirmek teşebbüsünün başladığı Aralık 1963'te doğdu. Kasım 1983'e kadar günün şartları gereğince idarî ve siyasî bakımından değişikliklere uğradı. Bundan hareketle KKTC'nin mevcudiyeti, diğer devletlerce tanınmasına bağlı değildir. Devletler Hukuku'nun *par in parem non habet imperium* (bir egemen devletin, diğer bir egemen devlet üzerinde egemenlik kuramayacağı) (Tamkoç, 1985-XL: 67) prensibine göre egemen Kıbrıs Türklerinin kurdukları Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, meşru bir devlet olarak uluslararası yerini almış bulunmaktadır. Dolayısıyla Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, 1960 Anayasası'na göre "*meşru hükümet*" olmadığından, Kıbrıs'ın bütünü, yani Türk kesimini temsil etme hak ve yetkisine haiz değildir.

Böylece bütün bu verilerden sonra GKRY'nin gerek tüm Kıbrıs adına, gerekse Kıbrıs Cumhuriyeti'nin tek varisi olduğuna dair görüşler, (hipotezler), tamamıyla asılsızdır. Dolayısıyla, GKRY'nin tüm Kıbrıs adına, AB'ye tam üyelik için yaptığı başvuru, devletler hukuku ve siyasî teamüllere göre, gayrı meşru bir davranıştır.

Kıbrıslı Rumların, Türklere hiç sormadan tüm Kıbrıs adına, AB'ye tam üyelik için başvurmasını, bir de insan hakları açısından değerlendirmek gerekir.

Bağımsız Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, uluslararası yargı prensiplerinin aksine, en temel insanî hakların ihlali ile millî bir varlık olmaktan ve dış dünyaya açılma hakkından yoksun bırakıldı. Bu, Kıbrıs Türk Toplumunu'nda sosyolojik yönden büyük yaralar açtı. Kıbrıs Türk Toplumunun, temel insan haklarına aykırı olarak uluslararası alanlarda uğradığı haksızlık ve izolasyonun, millî kimliğinde bazı yaraların açılmasına neden oldu.

KKTC'ye yapılanlar, insan hakları konvansiyonu ve uluslararası hukuka göre yargılanıp değerlendirildiğinde, tamamen kabul edilemeyen davranışlardır. Bağımsız ve demokratik bir cumhuriyette nüfus, politik statü nedeniyle, insan hakları deklarasyonu-na açıkça ters düşecek bir şekilde, tüm temel haklardan mahrum edilmektedir. Hatta denilebilir ki, onlara göre herhangi bir yasal dayanağı olmadan bir toplum, tamamıyla cezalandırılmaktadır. Bunu sadece, insanî bir trajedi olarak da değerlendirmek mümkündür.

Bir yandan iki toplumun eşitliğine ve özgür iradesine dayalı iki kesimli bir çözüm aranırken, diğer yandan taraflardan birinin diğeri adına ve dolayısıyla Kıbrıs'ın tümü adına hareket ederek, tek başına adanın geleceğini belirlemeye çalışması, gerek toplumlararası görüşmelerin, gerekse bulunabilecek bir çözümün temel unsurlarını ortadan kaldırmaya yönelik bir davranıştır.

Bütün bunları belirttiikten sonra, GKRY'nin yapmış olduğu müracaatı, 649 sayılı B.M. Güvenlik Konseyi kararı çerçevesinde hukukî yönden değerlendirmek gerekir.

GKRY, yapmış olduğu müracaatla 649 sayılı B.M. Güvenlik Konseyi kararını ihlâl etti ve bunu yaparken de muhtemel bir çözümün temel unsurlarına öldürücü bir darbe

vurdu. Böylece GKRY, amacının görüşmeler yoluyla soruna bir çözüm bulunması olmadığını ve tüm ada üzerinde hakimiyet kurmak istediğini açıkça ortaya koymuş oldu.

GKRY'nin müracaatı, AB Bakanlar Konseyi'nden Komisyona havale edilirken, bir deklarasyon hazırlandı. Bu konu ile ilgili olarak hazırlanan deklarasyonun zabıtlara geçirilmesi fikri, Kıbrıs Türk tarafının bir derece de olsa tatmin edilmesi amaçlandı. Oysa zabıtlara geçirilen bu metin, Kıbrıs Türklerinin, durumu daha da kötüleştirdi. Metinde, "*ilgili Birleşmiş Milletler kararlarına*" yapılan atıf, genel mahiyetteydi. Hiçbir şekilde KKTC'nin geçerli olarak kabul ettiği 12 Mart 1990 tarih ve 649 sayılı karar zikredilmemektedir. Buna göre :

1. AB, B.M. Genel Sekreteri'nin kendi misyonu ve görüşü ile müzakere süreci açısından, Güvenlik Konseyi'nin Kıbrıs sorununa, iki toplumlu ve iki kesimli federasyon ilkeleri çerçevesinde çözümü öngören 649 sayılı kararını, dikkate almadığını gösterdi.

2. AB Bakanlar Konseyi'nin yayınladığı bu metin, Türk tarafına karşı, açık bir tahrik niteliğindedir. Bu metnin niteliği, şu noktalardan kaynaklanmaktadır.

a. B.M. Genel Sekreteri'nin çabalarının dayanağını teşkil eden 649 sayılı Güvenlik Konseyi kararı, ilgili bütün B.M. kararlarına yapılan atıfla olumsuz bir hava estirildi. Bu şekilde, 649 sayılı kararın dengesi, özü ve terminolojisi unutturulmaya çalışıldı.

b. Söz konusu metin, Kıbrıs'ın ve aranan çözümün temel vasfı olan iki toplumluluğu ve iki kesimliliği göz ardı etmeye yöneliktir. Metindeki "*whole population of the Island*" (ÜKV, 62) tabiri, yani "*adanın bütün nüfusu*" şeklinde tercüme edebileceğimiz bu tanım, Rum-Yunan tarafının, iki toplumluluğu gözden düşürmek için koyduğu bir tabirdir. 649 sayılı karara bakılacak olursa, "*Unity of The Republic of Cyprus*" (U. N. Security, 1990) gibi bir terim olmadığı görülür. 1987 deklarasyonuna yapılan atıf, durumu daha da vahim hale getirdi. Zira söz konusu deklarasyonda, ada Rumlarına "*Kıbrıs Cumhuriyeti hükümetinin tek yasal temsilcisiymiş*" gibi muamele yapmış olması önemlidir.

3. AB Bakanlar Konseyi'nin açıklaması, Rum başvurusunun Kıbrıs'ta anlaşmaya dayalı bir çözüm açısından, sebep olduğu engeli kaldırmayı şöyle dursun, bu engeli büyütecek niteliktedir. Komisyonun Kıbrıs'ın özelliklerine dikkatini çekme amacına yönelik olması gereken bir metin, tamamen tersine döndürülerek, bunları gizlemeye ve tek taraflı olarak Rum görüşlerini ortaya çıkarmaya yönelik bir hal aldı.

4. Konseyin yaptığı bu açıklama, Kıbrıs sorununun çözüm çabalarına vereceği zarar ve Komisyona yansıtacağı çarpık bakış açısı nedeni ile Türk tarafınca ciddi kaygı ile karşılandı. Bilerek veya bilmeyerek AB üyesi ülkeler, B.M. Genel Sekreteri'nin çabalarını sabote edecek bir tutum içine girmek suretiyle, çok ciddi bir sorumluluk üstlendiler.

Halbuki B.M. Güvenlik Konseyi'nin 649 sayılı kararı, 1977 ve 1979 Doruk Antlaşmaları'na atıfla, Kıbrıs'ta görüşmeler yoluyla, iki eşit toplumun, bağımsız iki kesimli bir Federal Cumhuriyet kurmaları ilkesini dile getirmekteydi (U. N. Security, 1990; Acar, 1993: 36; Armaoğlu, 1991: 294-295).

Kıbrıs'ın AB üyeliği, BM Fikirler Demeti'nin 92. paragrafında da belirtildiği gibi ancak nihai bir çözümden sonra ele alınıp, iki egemen ve eşit halkın, ayrı ayrı referandumlarıyla onayladıktan sonra sonuçlandırılacaktı. Ayrıca Kıbrıs Türk halkı için Türkiye'nin üye olmadığı, Kıbrıs meselesinin 1963 yılından bu yana, yaratıcı ve yürütücü olan Yunanistan'ın ise tam üye olduğu bir AB'ne üye olmayı kabul etmek, yani Kıbrıs üzerindeki iki anavatan arasında kurulmuş olan dengiyi bozmak, adanın Yunanistan'la dolaylı olarak bütünleşmesini veya Kıbrıs'ta bir Rum Cumhuriyeti'nin kurulmasını kabul etmekle eş değerdir. Bu kararlar AB, BM müzakere süreci ve dengelerine de yıkıcı bir darbe vurduğu söylenebilir.

1.1. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin AB Müracaatına Muhalif Olan Uluslararası Hukukçuların Görüşleri:

1.1.1. Heinze Raporu:

Christian Heinze tarafından hazırlanan rapor, BM belgesi olarak 1997 yılında yayımlandı. "*Heinze raporu*" (KG, 1997-2962: 4) olarak anılan bu raporda, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin AB'ye tam üyelik başvurusunda bulunmasının mümkün olmadığı hukuksal ve bilimsel verilerle kanıtlandı.

Heinze, "*Rum kesiminin, Kıbrıs Hükümeti adıyla AB'ye tam üye olamayacağını*" hukukî gerekçelerle açıklarken, bu durumu engelleyen hususlar arasında uluslararası hukukun yanı sıra AB sözleşmesi, Londra ve Zürih Antlaşmaları ve 1960 tarihli Garanti Antlaşması'nı saymaktadır (KG, 1997-2962: 4). Rum Yönetimi'nin yaptığı tam üyelik başvurusu, bütün bu sözleşme ve anlaşmalara ters düştüğünü belirtmektedir.

"Rum Yönetimi'nin Kıbrıs Cumhuriyeti adıyla yaptığı başvuru, her türlü yasal dayanaktan yoksundur" diyen Heinze, raporunda şu görüşlere yer vermektedir :

1. 1963 yılından bu yana adada yaşayan iki toplumun, kendilerine ait demokratik yöntemlerle seçilmiş iki ayrı yönetimleri vardır.

2. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Kıbrıs'ın tamamına hiçbir zaman egemen olmamıştır.

Bu gerekçelerle Christian Heinze, "Rum Yönetimi'nin tam üyelik başvurusuna destek vermenin, hem ulusal hem de uluslararası hukukun ihlâli" (KG, 1997-2962: 4) manasına geldiğini ifade etmektedir.

1.1.2. Mendelson Raporu:

Ünlü bir İngiliz hukukçusu olan Profesör Maurice Mandelson, GKRY ile tam üyelik müzakereleri ile ilgili olarak verdiği "*mütalaada*", 1960 tarihli Garanti Antlaşması'nın, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere ile Kıbrıs devletini sahiplenen KRY açısından hukuken geçerli ve bağlayıcı olduğunu kanıtladıktan sonra söz konusu anlaşma hükümleri gereğince Kıbrıs'ın herhangi bir devlet veya AB gibi bir devletler topluluğu ile siyasî veya ekonomik bir birliğe giremeyeceğini belirtti (MG, 28-7-1997: 17). Diğer uluslararası üne sahip hukuk otoriteleri de bu "*mütalaayı*" (MG, 25-6-1997: 18) teyit ettiler. AB Komisyonu ve üye ülkeler, bu görüşe karşı çıkmamakta, sadece "*biz farklı düşünüyoruz*" (MG, 28-7-1997: 17) demekle yetinmektedirler. Bu durumda AB, şu üç nedenle hak, hukuk ve adalet ilkelerine aykırı hareket etmiş olmaktadır:

1.) Uluslararası bir anlaşmayı açıkça çiğnemektedirler.

2.) Adada çözüm olsun veya olmasın, GKRY ile tam üyelik müzakerelerine başlanacağını kararlaştırmak, Rum tarafının Türklerle uzlaşması için herhangi bir neden bırakmamaktadır.

3.) Alınan bu karar nedeniyle, Türk tarafının peşinen ödün vermesi sağlandı (Mandelson, 1997: 6-10).

Uluslararası alanda saygın bir ünü olan İngiliz Milletlerarası Hukuk Profesörü Maurice Mendelson'un konuya ilişkin olarak hazırladığı 46 sayfalık hukukî mütalaanın, bir ölçüde Türkiye'nin görüşlerini teyit ettiği görülmektedir. Adı geçen mütalaada bu konu ile ilgili olarak şöyle denmektedir: "*Kıbrıs'ın, Türkiye'den önce Avrupa Birliği'ne üye olamayacağı, hatta Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin AB'ye üyelik başvurusu dahi yapamayacağı*" (Mandelson, 1997: 8). belirtilmektedir. Ayrıca Mendelson, mütalaasında garantör devlet olan İngiltere ve Yunanistan'ın (SG, 23-6-1997: 9) aynı

zamanda AB mensubu olarak tam üyelik başvurusuna karşı çıkması gerektiği hatırlatılmaktadır (Mandelson, 1997: 6-10; Kohen, MG, 25-6-1997: 18).

Sonuç olarak ise AB'nin, ada halkının tümünü temsil etmeyen bir yönetimin başvurusunu kabul edip, müzakere sürecini başlatılması, bütün anlaşma ve kuralların ihlâli anlamına geleceğini teyit etmektedir.

1.2. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin AB Müracaatın Temel Amacı:

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin, AB'ye tam üyelik müracaatının amacı, ekonomik olmaktan çok, *siyasidir*. Bundan hareketle bu amacın anatomik özelliği şu şekilde özetlenebilir:

1. Türkiye'yi, AB üyesi bir ülke toprağını *işgal* eden bir devlet konumuna düşürmek ve böylece Türkiye ile AB'yi karşı karşıya getirmek. (Bundan hareketle Rum idarecileri, Kıbrıs'ı "Doğu ve Batı Almanya" örneğine benzeterek, bölünmüşlüğü ortadan kaldırılmasını istemektedirler)

2. AB'ye tam üye olmakla birlikte, Yunanistan'la beraber, *iki reye* sahip olmak.

3. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin *gayri meşru statüsünü* pekiştirmek, hatta *meşrulaştırmak*.

4. Adadaki *iki kesimlilik* ilkesini ortadan kaldırıp, 1974 öncesi duruma getirmek.

5. Türk halkını, bütün adanın *meşru hükümeti* sıfatı ile "*azınlık statüsüne*" düşürerek, eşitlik ilkesini ortadan kaldırmak.

6. AB'den alacağı yardımlarla, ekonomisini daha da güçlendiren Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, ambargoların yardımıyla *K.K.T.C. ekonomisini baskı altına almak* ve Güney Kıbrıs'ı bir *çekim ve cazibe merkezi* haline getirerek, Türk halkını, *içten çürütmek*. (Doğu Almanya ve Güney Kore örneğinde olduğu gibi)

7. AB içinde serbest dolaşımı sağlayan *kırmızı pasaportla* zihinleri bulandırarak, Türk halkının *beraberliğini parçalamak*. (Halbuki Batı Trakya Türkleri'nin kırmızı pasaport sahibi olduklarını ve serbest dolaşım ilkesinden istifade edemediği, Topluluk Adalet Divanı kararları ile sabittir)

8. Garanti ve İttifak Antlaşmaları'nı fiilen *geçersiz* hale getirerek, Lozan'da Türkiye ve Yunanistan arasında kurulan ve 1960 Antlaşmaları ile Kıbrıs'ta tesis edilen *dengeleri, Yunanistan lehine bozmak*, Türk halkını *korumasız bırakmak* ve Türkiye'ye karşı *stratejik üstünlük* sağlamak.

9. Anavatan Yunanistan'la *dolaylı ENOSİS'i* gerçekleştirmek ve ilk kez 1791 yılında çizilen Megali İdea haritasındaki hedefler çerçevesinde, *ENOSİS mücadelesini zaferle taçlandırmak*.

10. Yunanistan'ı, Doğu Akdeniz'e kadar getirerek Türkiye'nin güney sahillerini kuşatmak ve bir Orta Doğu ülkesi haline getirmek. (Böylece Yunanistan, petrol bölgesinde etkili bir güç olması sağlanacaktır) (Tamçelik, 1998: 2-3).

Esasen Kıbrıs Rum tarafı, AB üyeliği ile adanın bütünü *ikinci bir Elen devleti* (Tamçelik, 1998: 2-3). yapmalı amaçlamaktadır. Kıbrıslı Türkler, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin AB üyeliği için yapmış olduğu tek yanlı, yasa dışı ve maksatlı müracaata, başından itibaren karşı çıkmaktadırlar. Zirâ ortada, demokratik olmayan, Kıbrıs'a bağımsızlığını veren 1960 Antlaşmaları'na ve BM müzakere süreci ilkelerine aykırı bir müracaat vardır. Bundan dolayı bu müracaata binâen atılan her adım ve alınan her karar, Kıbrıs Türk tarafını siyasî ve hukukî bakımdan bağlaması mümkün değildir (KG, 1997-2962: 4).

2. 1997 Yılına Kadar Kıbrıs'ın AB'ye Tam Üye Olması ile İlgili Gelişmeler :

Kıbrıs Rum Yönetimi, milli hedefine ulaşmak için tespit ettiği en son siyasî manevra, Avrupa Birliği'ne tam üyelik müracaatıdır. Gerçek şu ki bu müracaat, Kıbrıslı Rumların en iyi ve en zorlu vizyonudur. Aslında Rum – Yunan ikilisinin asıl gayesi, vizyon değiştirmek değil, aksine gündem değiştirmektir. Dolayısıyla Rum liderliğinin belirlediği bu vizyon, oldukça tehlikeli, tehlikeli olduğu kadar da mükemmel bir taktiktir. Bunun üzerine Türk tarafının da yeni bir vizyon geliştirmesi gerekmektedir (**Tamçelik, 1997-11: 96**).

Görüleceği gibi buraya kadar GKRY'nin AB'ye tam üyelik başvurusu, iki açıdan incelendi.

1. GKRY'nin devletler hukukuna göre meşruiyetinin niteliği ve bundan hareketle, AB başvurusunun hukukî yönden gayrı nizamî olduğu belirtildi.

2. Hadisenin bir de insanî boyutu ortaya konulup, insan hakları yönünden değerlendirildi.

Mevcut durum bu şekilde iken GKRY'nin, AB'ye yaptığı tam üyelik başvurusu ve AB'nin bu hadiseye karşı bakış açısı diğer ikisinden de önemlidir.

Her şeyden önce Kıbrıslı Rumların, AB'ye girmek için yaptıkları başvuru tarihi, kaale alınmalı ve değerlendirme bu tarihten itibaren yapılmalıdır.

Daha önce de ifade edildiği gibi Kıbrıs Rum Yönetimi, Kıbrıs Cumhuriyeti namına hareket ettiğini belirterek, AB'ye 4 Temmuz 1990 tarihinde müracaat etti. Gerek Türkiye ve gerekse KKTC yetkilileri, hukuken böyle bir müracaatın yapılamayacağını, hatta AB tarafından kabul edilmesi şöyle dursun, ciddiye dahi alınmasının bile, Kıbrıs sorununa çözüm bulma çabalarını, ne kadar olumsuz etkileyebileceğini belirttiler.

Bunun üzerine B.M. Genel Sekreteri Perez de Cuellar, 11 Eylül 1990 tarihinde bir açıklama yaptı. Cuellar, AB'nin karar alma mekanizmaları Rum başvurusunu incelerken, sorunun çözümünü, iki tarafın rızasıyla varılacak kapsamlı bir anlaşmayla olması gerektiğini ifade etti. Bu itibarla Cuellar, B.M. Güvenlik Konseyi'nin 649 sayılı kararına sadık kalınmasını istedi (**Gürel, 1993: 103,123;Armaoğlu, 1991-II: 295**).

Bunu üzerine Türkiye ve KKTC arasında, gümrük birliğini öngören bir "mutakabat belgesi" ve hemen ardından "Ortak Deklarasyon" imzalandı (**Armaoğlu, TG-3-10-1990: 7**). İmzalanan bu deklarasyon, tam anlamı ile ittifak kurmaya yöneliktir. Zira deklarasyonda, "Kıbrıs Türk Toplumunun, güvenlik ve çıkarlarına bir tehdit edebileceklerdir. Taraflar, Kıbrıs Türk Toplumuna yönelecek herhangi bir saldırı ve şiddet hareketini caydırarak ve durduracaklardır. Bu amaçla, gerekli siyasî ve diğer tedbirleri alacaklardır" denmektedir. Burada kullanılan "diğer" deyimini, hiç şüphe yok ki askerî amaçlı tedbirlerdir.

Aslında Türkiye ve KKTC arasında imzalanan bu deklarasyon, hukukî ve askerî yönden çok siyasî aşırılığı olan bir deklarasyondur. Zira bu deklarasyon, Türkiye ve KKTC'nin, Türk tarafını kaale almayarak AB'ye başvuran GKRY'ne karşı verdiği, siyasî bir cevaptır.

Kuşkusuz, Rumların AB'ye tam üyelik için yaptığı başvuru, tek başına bir anlam ifade etmez. Esasında bu başvurusunun asıl önemi, AB'nin bu durum karşısında yapacağı işlemin niteliğine bağlıdır. Çünkü, bu işlemin niteliği, AB'nin, Kıbrıs hususunda Batının bugüne kadar gütmüş olduğu politikadan ayrılıp ayrılmayacağını kanıtlayacaktır. Dolayısıyla hadiseyi bu açıdan değerlendirmek, birtakım yeni olguların tespitini sağlayacaktır.

Her şeyden önce GKRY'nin, AB'ye tam üyelik başvurusu, meşru bir Devlet ve Anayasa olduğu, bu anayasa çerçevesinde temsile ehliyet ve yetki sahibi bir hükümetin mevcut bulunduğu, buna istinaden Rum Yönetimi'nin bütün adanın siyasî statüsünü ve ekonomik geleceğini belirleme hakkına tek yanlı olarak sahip olduğu, kendi adına olduğu kadar Kıbrıslı Türkler adına da uluslararası taahhütlere girme salahiyetinde bulunduğu, ayrıca bu başvurunun 1960 Antlaşmaları'na uygun olduğu varsayımı ve iddialarına dayanmaktadır (ÜKV, 60).

Oysa gerçek böyle değildir. B.M. Genel Sekreteri'nin gözetimindeki toplumlara görüşme süreci, Kıbrıs'ta siyasal bir ihtilaf olduğunu kanıtlamaktadır. Yoksa, adada siyasî eşitliği olan iki taraf, B.M. Genel Sekreteri'nin iyi niyet misyonerliği çerçevesinde temsil edilecekleri iki kesimli ve iki toplumlu bir federasyon temeli üzerinde aramalarının, hiç bir anlamı yoktur.

Sonuçta Türkiye ve KKTC, Kıbrıslı Rumların tam üyelik başvurusunu AB nezninde ciddiye almasını engelleyemedi. Hatta AB organları, bu başvuruyu olağan başvuruymuş gibi değerlendirmeye karar verdi. Buna istinaden Topluluk GKRY'nin başvurusunu ekonomik, siyasî ve sosyal yönlerden, gerçekleştirilebilirliği hususunda bir rapor hazırlanması için 17 Eylül 1990 tarihinde, AB Komisyonu'na havale etti (Gürel, 1993: 103-123; Manisalı, TG, 321995: 41; Almanac, 1992: 84).

AB Bakanlar Konseyi, GKRY'nin müracaatını Komisyon'a havale ederken, bir açıklama yapma ihtiyacını hissetti. Yapılan bu açıklamanın metni, daha sonra Konsey tutanaklarına geçirildi. Konsey, şimdiye kadar her hangi bir üyelik müracaatını, bir açıklama yaparak Komisyon'a havale etmemiştir. Aslında Konsey tarafından yapılan bu açıklama, 4 açıdan dikkat çekicidir :

1. GKRY ve AB arasında tek yanlı olarak imzalanan 1987 Protokolü'ne atıfta bulunmaktadır.

Bilindiği gibi 1987 Protokolü, KKTC'yi yok sayan bir protokoldür. Dolayısıyla, AB, Kıbrıs sorununu, bir çözüm değil, bir çözümsüzlük ortamına sokmaktadır.

2. Metinde bir kez Kıbrıs, iki kez de Kıbrıs Cumhuriyeti'ne atıfta bulunmaktadır.

Metinde geçen bu tür siyasî istihlalar, KKTC'yi tanımamak gayesi ile konuldu. Bunun yanı sıra Kıbrıs tabiri ile Kıbrıs'ın de facto olarak ikiye bölünmüşlüğü, Kıbrıs Cumhuriyeti tabiriyle de Kıbrıs Türklerini ve onun siyasî otoritesini tanımadığı gösterilmeye çalışıldı.

3. İlk kez "Kıbrıs Cumhuriyeti'nin birliğinden" bahsedildi.

4. Adanın tüm nüfusundan söz edildi.

Aslında bu husus, adadaki iki eşit toplumu vurgulamamak için konuldu. Dolayısıyla bu tabir, 1977 ve 1979 Doruk Antlaşmaları ve B.M. Güvenlik Konseyi'nin, 1964'ten beri aldığı tüm tavsiye kararlarını bertaraf etti. Bu itibarla, zabıtlara geçirilen açıklamanın tercümesi şu şekildedir:

"Konsey, Roma Antlaşması'nın 237. maddesine belirlenen prosedür uyarınca Kıbrıs'ın müracaatını Komisyona havale ederken, ilgili Birleşmiş Milletler kararlarının ruhuna uygun olarak gümrük birliği ile Ekim 1987 Protokolü'nün imzalanması münasebetiyle yapılan deklarasyonu hatırlatır ve AB ile Kıbrıs Cumhuriyeti ilişkilerinin avantajlarından ada nüfusunun bütününe yararlanması gerektiği şeklindeki değişmeyen tutumu ile Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlık, egemenlik, toprak bütünlüğü ve birliğine olan tam desteğini yeniden teyit eder" (Almanac, 1992: 84; ÜKV, 61).

Tüm bunlara rağmen Türkiye ve KKTC, bu meseleye iki halkın milletlerarası anlaşmalara dayanan hak ve statüleri açısından bakmaktadır. Hiç kuşku yok ki bunların

başında, Kıbrıslı Türklerin ve Rumların tartışılmaz siyasal eşitliği gelmektedir. Taraflardan biri, kendi başına bütün ada veya adanın iki halkı adına hareket edebileceği anlayışında ısrar ederse, bu durum ilgili tarafın diğer taraf ile anlaşma peşinde olmadığı görüşünü ortaya koyar. Bundan dolayı Türkiye, KKTC'yle birlikte böyle bir başvurunun işleme konulmaması gerektiğini, AB üyelerine belirtti. Oysa, AB Bakanlar Konseyi, Türk ve B.M. Genel Sekreteri'nin uyarılarının hiç birini dikkate almadı. Aslında AB Bakanlar Konseyi'nin kullandığı diplomatik lisan, 649 sayılı B.M. Güvenlik Konseyi kararının denge, öz, ruh ve kavramlarına aykırıdır.

AB Bakanlar Konseyi'nin, GKRY'nin müracaatını Komisyona havale etmesiyle birlikte, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü 18 Eylül 1990 tarihinde bir basın toplantısı düzenledi. Buna göre Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'nın sunduğu metin, bir bakıma Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin resmî devlet görüşü olması açısından önemlidir:

“Avrupa Toplulukları Bakanlar Konseyi, Kıbrıs Rum başvurusunu tutanaklara geçirilen bazı kayıtlarla Komisyona havale etme kararını almıştır. Bilindiği gibi bu başvuru, Rum tarafının tek yanlı olarak tüm Kıbrıs'ın geleceğini belirleyebileceği ve Kıbrıs Türk halkı adına da uluslararası yükümlülükleri yaratabileceği iddiasına dayanmaktadır. Böyle bir iddianın yasal veya fiili hiçbir dayanağı bulunmamaktadır. Rum tarafı kendi başına Kıbrıs'ın geleceğini ne 1960'ta belirleyebilmiştir, ne de bugün veya gelecekte belirleyebilecektir.

Uluslararası anlaşmalarla da tescil edilmiş bulunan Kıbrıs Türk halkının eşitlik statüsü ve kendi geleceğini belirleme hakkı üzerinde kendisinden başka kimsenin tasarruf hakkı mevcut olmadığını, bu hususta tereddüdü olanlar görenek olarak öğrenenlerdir. Kıbrıs Türk halkına Türkiye'nin desteğinin artarak devam edeceğinden kuşku duyulmamalıdır. Önümüzdeki dönemde KKTC'yle yakın işbirliği içinde olunacak ve Kıbrıs Türk halkının ve çıkarlarının korunması için gerekli adımlar birlikte kararlı biçimde atılacaktır” (ÜKV, 64).

Bundan başka AB, Türk Toplumunun haklarını göz ardı ederek, sözde Kıbrıs Cumhuriyeti'ni kuran Garanti Antlaşması'nın hükümlerini, açık ve katı bir şekilde ihlâl etti. Zira bu Antlaşma'nın 1. maddesinin 2. paragrafında, *“Kıbrıs Cumhuriyeti'nin herhangi bir devlet ile tamamen veya kısmen birleşmemeyi ya da herhangi bir siyasî ve iktisadî birliğe katılmayı taahhüt ettiği” (ÜKV, 124).* açıkça belirtilirken, AB'nin bu husustaki tutumu, hukukun üstünlüğüne aykırı bir davranıştır.

Komasyon, 30 Haziran 1993 tarihinde, Kıbrıslı Rumların başvurusu ile ilgili değerlendirmesini, AB Bakanlar Konseyi'ne *“avis”* çerçevesinde sundu. Buna göre Komasyon, Kıbrıs'ın *“Avrupalı kimlik ve karakterine sahip olduğunu” (Gürel, 1993: 123).* belirterek, Kıbrıs'ın tam üye olması ile ilgili herhangi bir engelin olmadığını tespit etti. Özellikle AB'ye girmenin, Kıbrıs Türk Toplumunun da yararına olacağı belirtilen raporda, bunun kârlı birçok sonucu olduğunu belirtti (**Commission, 1990**).

Komasyon, toplumlararası görüşmelerden herhangi bir müspet sonuç çıkmaz ve bunun sebebi Türkler ise o zaman çözümü hiç beklemeden, Rumları *“Kıbrıs Cumhuriyeti”* adı altında, AB'ye alınmasını tavsiye etti. Komasyon, bu iş için tarih bile belirlemedi. 1995 yılının Ocak ayına kadar toplumlararası görüşmelerden herhangi bir müspet sonuç alınmaz ise bu işlem derhal başlayacaktı. Ancak gelişen siyasî olaylar sonucunda bu işlem, 2004 yılına kadar tehir edildi.

AB'nin *biçimsel diplomasi* alanında Rum tarafını destekler görünürken, giriştiği başlıca taktik, Türk ve Rumlar arasındaki dengeyi, Türk tarafının fiili statüsünü bozmadan ve ona hukukilik tanımadan bulmak istedi. Lakin hadisenin şekli, 4 Temmuz

1990 tarihinde değişti. AB, 1990 yılında adanın bütününi temsil eder mahiyetle, tam üyelik için başvuran GKRY'nin müracaatını, geri çevirmesi gerekirken, normal işleme koydu. Bu işlem, AB'nin, Kıbrıs sorunundaki olagelmiş diplomatik münasebetlerinin, yeni bir boyut kazanacağına dair ilk belirtisidir. Bu değişiklik, 1990-1992 yılları arasında aktif, 1993-1998 yılları arasında ise pasif bir boyut kazandı. Özellikle Korfu toplantısında GKRY'nin AB'ye tam üye olabilmesi için "görüşme sürecinin, 1995 yılı içinde ele alınıp değerlendirileceği" (Manisalı, TG, 321995: 41). belirtildi. Bu, AB'nin Kıbrıs hususundaki ikinci değişimi olarak kabul edilebilir.

AB, bu husustaki üçüncü ve en önemli değişikliği, 6 Mart 1995 tarihli Türkiye-AB Gümrük Birliği Antlaşması'nda yaptı. Türkiye ile AB arasında imzalanan anlaşma metinlerinde, Kıbrıs'a ilişkin herhangi bir ifade veya taahhüt yer almadıysa da Topluluğun kendi içindeki siyasî gelişmelerin bir sonucu olarak bazı dokümanlarda yer aldı. Buna göre, AB, GKRY'nin üyelik görüşmelerinin 1996'daki hükümetlerarası konferanstan 6 ay sonra başlamasını karara bağladı (HG, 6-3-1995: 9; Soysal, HG, 7-3-1995: 9). Aslında AB, ilk başta bağlayıcı bir tutum almak yerine "görüşmeler başlayabilir" (HG, 6-3-1995: 9) şeklinde bir ifadede ısrar etti. Ancak Topluluk, Yunanistan'ın baskıları sonucu, "görüşmeler başlayacaktır" (HG, 6-3-1995: 9) ifadesine yer vererek, kendisini bağladı. Böylelikle Topluluk, Türkiye'ye karşı pazarlık kartı olarak kullanabileceği, önemli bir koz elde etti. Lakin bütün bunlar, Kıbrıs sorununu daha da karmaşık bir duruma soktu.

AB, Rumların tam üyelik başvurusu üzerine görüşmeleri başlattıysa, diplomatik olarak tanımadığı, fakat ekonomik olarak tanıdığı KKTC'yi yok sayan (Manisalı, TG, 321995: 41) bir adım attı. Topluluk Adalet Divanı'nın aldığı 432/92 sayılı kararla, üçüncü ülkeler sınıfına koyduğu KKTC'yle olan ilişkilerini sınırladı.

AB, Essen toplantısında, GKRY'ne tam üyelik konusunda ümit verdi. Lakin, Türkiye'nin şiddetli tepkisine maruz kalmamak için net bir adım atmadı. AB, Rum talebine "evet" derse, 1959-1960 Zürih ve Londra Antlaşmalarını yok sayacaktı. Buna karşın Rum talebine "hayır" derse, Doğu Akdeniz ve Orta Dođudaki yeni dünya düzeninde hayatî çıkarlarını koruyamayacaktı. Zira kendi siyasal düzeni içinde ada çok önemli kartı yer tutmaktadır (Manisalı, MG, 17-10-1992: 17). Bu itibarla Topluluk, Kıbrıs sorununda oldukça önemli bir karar aşamasına geldi.

AB, GKRY'nin tam üyelik başvurusuna evet dememesinin bir diğer sebebi, KKTC'yi kaçınılmaz bir sonuca itmesinden korkmasıdır. Rum tarafı AB'ye tam üye kabul edilirse, Türkiye'nin buna karşılık misilleme yapacağını kesindir. Bu husus, Türkiye Dışişleri eski Bakanı Murat Karayalçın tarafından, AB Eski Dönem Başkanı Juppe'ye mektupla ifade edildi. Türkiye ile KKTC arasında, siyasî entegrasyona yol açabilecek her türlü olaydan kaçınan Topluluk, GKRY'nin tam üyelik talebini, yeni fırsatların yaratılması için ileri bir tarihe ertelemek zorunda kaldı.

Kıbrıslı Rumların, AB'ye tam üyelik müracaatı kabul edilmesi halinde Türk tarafı açısından ortaya çıkacak sonuçlar oldukça tehlikelidir. Bilindiği gibi AB'de, sadece malların değil, kişilerin, sermayenin ve hizmetlerin serbest dolaşımı söz konusudur. Bundan hareketle Rumların tam üyelik müracaatını kabul edilmesi halinde GKRY, Yunanistan ile derhal askerî, siyasî, ekonomik ve sosyal bütünleşmeye gidecektir. Esasında bu, Maastricht'teki (1991) ortak dış politika ve ortak savunma ilkelerine ters bir şey değildir. Bundan hareketle GKRY ve Yunanistan, AB'nin arkasına sığınarak, fiilî ve hukukî entegrasyonu gerçekleştirmiş olacaktırlar. Bu durumda, tüm adayı temsilen, Kıbrıs Cumhuriyeti olarak AB üyesi statüsünü kazanacak olan GKRY, KKTC üzerinde sadece kendi yönetiminin değil, aynı zamanda AB'nin baskısını da sağlayacaktır. Bunun üzerine KKTC toprakları, AB'nin ekonomik, politik ve askeri

yönden nüfuz sahası içine gireceğinden, Türkiye ve KKTC üzerinde büyük baskılara neden olacaktır.

GKRY, AB'ye üye olması halinde, KKTC Hükümeti'nde devamlı olarak Türk kesiminde kalan Rum malları için özel mülkiyet, serbest dolaşım ve serbest yerleşme haklarının tanınmasını isteyecektir. Üç özgürlükler olarak addedilen bu hususlar, adanın Türk kesiminde, Rumların serbest dolaşımı, serbest yerleşimi ve özel mülkiyet tezinin, desteklenmesine neden olacaktır. Bu, AB'nin siyasal anlamda Kıbrıs siyasetinde Türk tarafı aleyhine büyük bir değişim içerisine gireceğinin belirtisidir.

Zaten AB, GKRY'ni, Kıbrıs'ın meşru hükümeti olarak tanımakla, kendi siyasî sisteminin temellerinden biri olan hukukun üstünlüğü ilkesini ihlâl etmektedir. AB, GKRY'ni, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin meşru hükümeti olarak kabul etmesi, öncelikle kendi ilkelerini inkar etme çelişkisi içerisindedir. Fakat, bu çelişkinin, Türk tarafının adadaki fiilî statüsünü bozacak bir nitelik kazanması, KKTC ve Türkiye için hoşgörülle karşılanacak bir konu değildir.

Yukarıda sayılan bütün bu nedenlerden sonra Türkiye, GKRY'nin AB üyeliğine, katî surette karşı çıkmaktadır. Esasında bu meselenin odak noktası, Türkiye'nin tam üye olmadan gümrük birliğine girilmesinden kaynaklanmaktadır.

Türkiye, AB tarafından adadaki iki devletin varlığı kabul edilmesiyle birlikte, Kıbrıs'ın bir bütün olarak Topluluğa katılmasına karşı çıkmayacaktır. Pek tabii ki bu, Türkiye ve Kıbrıs'ın, aynı anda Topluluğa üye olması ile mümkün olacaktır. Dolayısıyla Kıbrıs, Türkiye tarafından, AB'ye girmenin bir referansı olarak hiçbir zaman görülmedi. Kıbrıs'ın tam üyeliği o kadar karışık bir hâl almıştır ki, işin ucu belli değildir. Türkiye, Kıbrıs anahtarını kullanarak Topluluğa girmeyi düşlerken, Topluluk ise Türkiye'yi üye yapmamak için yine aynı anahtarı kullanmaktadır. Bu itibarla, ileride ne olacağını şimdiden kestirmek mümkün değildir.

Kıbrıs meselesine siyasî bir çözüm bulduktan sonra küreselleşen dünya içerisinde, Kıbrıs Türk ve Rum Topluluklarının yer bulması kaçınılmaz olacaktır. Böylece Kıbrıs'ın bir bütün olarak, Türkiye'yle birlikte AB'ye girmesi, bölge ve dünya barışına büyük ölçüde katkısı olacaktır. Aksi takdirde iki halkı, dışarıdan oluşturulan bir siyasal yapı içinde, ki bu AB'dir, bir arada yaşamaya zorlamak, hiç bir zaman doğru bir yol değildir.

3. Topluluk Adalet Divanı'nın (TAD) 432/92 Sayılı Kararı ve KKTC Ekonomisine Tesirleri:

Kıbrıs sorunu, Topluluğun müşterek bir politika tespit edebildiği, sayılı uluslararası ihtilaflardan biridir (Sisa, 1990: 92). Topluluğun bu konudaki ilk açıklamasını, Makarios'a girişilen darbenin ertesinde, yani 16 Temmuz 1974 tarihinde 9'lar olarak yaptı. O tarihteki açıklamada, Kıbrıs'taki gelişmeler Doğu Akdeniz'deki istikrarı etkilediğini, Kıbrıs'ın bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü desteklediklerini ve bu ilkeleri tehlikeye atabilecek herhangi bir müdahaleye ya da saldırıya karşı olduklarını da bildirildi.

Topluluğun bir diğer önemli açıklaması ise 10'lar olarak KKTC'nin ilânı üzerine 16 Kasım 1983 tarihinde yapıldı. Bu açıklamada Topluluk, tek yönlü bağımsızlık kararını tanımadığını bildirdi (Sisa, 1990: 92). Başkan Kiprianu'nun Hükümeti'ni, Kıbrıs'ın tek meşru Hükümeti olarak tanıdıklarını tekrarladı. Bununla ilgili olarak taraflara, bölgede ciddi bir durum yaratan bu kararın hiçbir şekilde tanınmamasını istedi. Hatta "Kıbrıs Cumhuriyeti'nin" bağımsızlığını, egemenliğini, toprak bütünlüğünü ve birliğini, şartsız desteklediğini ifade etti. Topluluk tarafından bu tür açıklamalar, daha sonraki tarihlerde de yapıldı. Bunlardan en önemlisi 5 Temmuz 1994 tarihindeki açıklamasıdır.

Bununla ilgili olarak Topluluk Adalet Divanı (TAD), Kıbrıslı Türkler açısından çok önemli bir karar aldı. TAD'ın 432/92 sayılı kararı, her ne kadar da ticarî ağırlıklı bir davası ise de esas mahiyeti siyasîdir.

Dava, GKRY'nin Ticaret Bakanlığı'na bağlı S.P. Anastasiou (Pissouri) Ltd. tarafından açıldı. Bu itibarla TAD, bu karara "*Anastasiou Şirketi Davası*" (**Europe Agence, 6267-1990: 7**). adını verdi. Böylece TAD, İngiliz Tarım, Gıda ve Balıkçılık Bakanlığı ile Kıbrıs Rum ihracatçıları arasındaki anlaşmazlığa hukukî bağlamda bir son verdi.

S.P. Anastasiou Şirketi, İngiltere ile tarımsal ticarete bulunan bir şirkettir. Adı zikredilen şirket, İngiltere'de "*Tarım, Gıda ve Balıkçılık Bakanlığı'nın*" aleyhine, 1992 yılında bir dava açtı. İngiliz yerel mahkemelerinde açılan bu dava, Topluluk hukukunu ilgilendirdiğinden, Topluluk Adalet Divanı'na intikal etti (**FT, 12 July 1994: 12**). Davacı her ne kadar Anastasiou Ltd. ise de Yunanistan ve AB Komisyonu da davaya "*müdahil*" oldular (**Tamçelik, 1997: 214**). Bu davanın muhtevasına geçmeden önce Kıbrıs Rumları tarafından açılan davanın, Topluluk hukukuna göre meşruiyetine bakmakta fayda vardır.

Her şeyden önce TAD, AB üyesi olan ülkelerin yaptıkları sözleşmeler ile yine bu devletlerin aralarında kabul ettikleri protokollerde tespit edilen usullere uygun olarak görev yapan önemli bir organdır. TAD, yargı görevini yerine getirirken aldığı kararlar, mahkeme kararı mahiyetindedir. Çok geniş olan yargı görevi içerisinde, Adalet Divanı'nın yargı görevlerinden birincisi: Diğer devletlerin, millî mahkemelerinde verilen kararların, Avrupa Topluluğu hukukunun uygulanması, yorumu ve değerlendirmesi ile birlikte, hukuka aykırı bir uygulama olup olmadığı hususunda, mahkeme kararı mahiyetinde karar almasıdır (**Yurttan, 1989: 152**). Bundan hareketle İngiliz yerel mahkemesi, AET ile Kıbrıs Cumhuriyeti arasında 1972 yılında imzalanan Ortaklık Antlaşması'na istinaden, Topluluk hukukuyla alâkalı olmasından ötürü, TAD'ndan ön karar prosedürü çerçevesinde "*yorum*" istemesi, Topluluk hukukuna uygundur. Zira, AET Antlaşması'nın 177. maddesinin 2. ve 3. fıkralarına ve TAD statüsüne ilişkin protokolün 20. maddesine göre ön karar prosedürü, TAD'a, sadece ulusal mahkemelerin başvurması mümkündür. Buna karşın davaya taraf olanların, doğrudan TAD'a gitme yetkisi bulunmamaktadır. Ulusal mahkemeler, uyuşmazlığın karara bağlanması bakımından, gerek gördüğü takdirde ön karar prosedürüne müracaat etmeye yetkili tek organdır (**Arsava, 1989: 3,18**). Bundan hareketle İngiliz yerel mahkemelerinin (ulusal mahkeme), RA'nın 177. maddesine istinaden, adı geçen davanın Topluluk hukuku açısından yorumlanması için TAD'a müracaat etmesi doğaldır.

Anastasiou Ltd.'in İngiliz ulusal mahkemesinde açtığı dava, İngiliz yasalarına göre meşrudur. Lakin, davanın TAD'a intikal edeceğini bilen şirket, davayı hukukî boyuttan siyasî boyuta çekmeyi başardı. Zira, İngiliz ulusal mahkemelerinde her yıl, GKRY'ne kayıtlı şirketler tarafından buna benzer davalar açılmaktaydı. İşte bu noktada açılan davaların, hukukî amacından saptığını görmekteyiz. Çünkü, uluslararası hukukta, uyuşmazlıkların çözümü konusunda, "*temel ilke*", uyuşmazlığa taraf olan kişilerin veya devletlerin, "*ortak rızası*" ile barışçı bir çözüm yolunun kararlaştırılmasıdır (**Pazarıcı: 207**). Lakin, KKTC ile GKRY'nin uyuşmazlığın çözümü konusunda, "*ortak rıza*" ile İngiliz ulusal mahkemesinde dava açılmış değildir. KKTC için bırakın ortak rızanın belirlenmesi, buna dair böyle bir sorun olduğunu dahi kabul etmemektedirler. Çünkü Kıbrıs ile AB arasında imzalanan Ortaklık Antlaşması'nın 5. maddesine göre, "*adada bulunan taraflar arasında ayrımcılığa yol açacak herhangi bir işlem yapılmayacaktır*" (**Renksizbulut, 1982: 28**). şeklindeki hüküm yer almaktadır.

Anastasiou Ltd. ve müdahil Yunan Hükümeti temsilcileri, Kıbrıs ile AET arasında yapılmış olan 1972 tarihli Ortaklık Antlaşması'nın 7. ve 8. maddelerine göre Kıbrıs'ta

üretilen ve Topluluğa ihraç edilen tarımsal ürünlerin tercihli rejimle, gümrüksüz ya da indirimli tarife ile üye devletlere girmesinin ön koşulunun, serbest dolaşım belgeleri ile bu ürünlerin insan sağlığına uygunluk sertifikalarının, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yetkili gümrük mercilerinden alınmasının gerekli olduğunu ileri sürdüler. Bundan hareketle Kıbrıs'ın hukuken değil, fiilen bölünmesi sonucunda, adanın kuzey bölgesinde (KKTC) verilen bitki sağlığına dair belgelerin, bu bölgeden üye devletlere yapılan ihracatta, üye devletler tarafından tercihli bir ticarî rejimin uygulanmasını *Ortaklık Antlaşması'na* ters düşüğünü belirtmektedirler (**Günuğur, : 3; Europe Agence, 6267-1990: 7**). Buna kanıt olarak da adanın kuzey bölgesindeki fiilî oluşumun, hiç bir üye devlet tarafından kabul edilmediğini gösterdiler.

Buna karşın İngiltere ve AB Komisyonu temsilcileri ise 1972 Ortaklık Antlaşması'nın Türkiye'nin adaya müdahalesinden önce yapıldığı ve adanın tümünü kapsadığını ifade ettiler. Yine aynı anlaşmanın 5. maddesine göre adada bulunan taraflar arasında farklı işlem yapılmasının yasaklandığını, yalnızca Rum Kesimi'nden gelen mallara tercihli rejimin uygulanmasının "*farklı işlem*" anlamına geleceğinden bu davanın reddedilmesi gerektiğini ileri sürdüler.

Divan savcısı M.C. Gulmann ise Rum görüşünü destekleyerek, Kuzey Kıbrıs'tan verilen belgelerin, hukukî varlığı tanınmayan yöre makamlarınca verildiğini, yetkisiz makamlarca verilen *serbest dolaşım belgeleri* ile *sağlık sertifikalarının*, Ortaklık Antlaşması'nın lafzına ve ruhuna aykırı olduğunu ve bu nedenle davanın kabul edilmesi gerektiğini ileri sürdü (**Günuğur: 3**). TAD, tarafların görüşlerini dinledikten sonra 5 Temmuz 1994 tarihinde kararını tebliğ etti. 16 sayfadan oluşan kararın genel manadaki özelliği, Güney Kıbrıs ve Yunan Hükümetlerinin görüşlerine paralel olmasıdır. Buna göre TAD'ın, bu dava konusunda aldığı sonuç şu şekildedir:

"Kıbrıs, yapılan 1972 tarihli Ortaklık Antlaşması ve AB ülkelerine tarımsal ürünler ithalatını düzenleyen 77/93 sayılı Konsey direktifi; Kuzey Kıbrıs bölgesinden bir üye devlete yapılan patates ve diğer tarımsal ürün ihracatında tercihli rejimden yararlanabilmek için gerekli olan serbest dolaşım belgeleri ile tarımsal ürün sağlık belgelerinin "Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yetkili mercileri" dışınca bir merci tarafından verilmesine engel oluşturur." (**Günuğur: 3; European Communities: 4-6; Europe Agence, 6267-1990: 7**).

Bu karar mucibince TAD, Kıbrıs Türk Toplumunun yetkili mercileri tarafından, Topluluğa ihraç gayesi ile turuncgiller ve patates için verilen sağlık ve serbest dolaşım belgesini kabul etmemektedir. Divan kararında yer alan, "*Kıbrıs Cumhuriyeti yetkili mercileri*" deyimini ile AB ülkelerinin tanıdığı ve hukuksal planda, bölünmez kabul ettiği "*Rum Kesimi*" ve bunun yetkili mercileri kastedilmektedir. Dolayısıyla TAD, KKTC yetkililerince verilen belgeleri geçerli saymamaktadır.

Divanın aldığı bu karar, yukarıda da ifade edildiği gibi 1972 tarihli AET ve Kıbrıs arasında işbirliği anlaşması ve 1977 tarihli "*bitki sağlık kontrolleri yönetmenliğine*" istinaden yorum yapılarak alınmış hukukî bir karardır (**FT, 12 July 1994: 12; Europe Agence, 6267-1990: 7**). Bu suretle TAD, KKTC'nin dağıttığı belgelerin hiç bir üye devlet tarafından kabul edilmeyeceğini ve bundan hareketle İngiltere'nin yetkili mercileri tarafından kabul edilen belgelerin, bundan böyle kabul edilmemesi gerektiğini tavsiye etti.

Bu işlem, daha önceki uygulamalarda şu şekilde yapılmaktaydı : KKTC ihracatçıları, GKRY tarafından işgal edilen Kıbrıs Cumhuriyeti'nden, gerekli izinleri hiç bir zaman almadılar. Bundan hareketle Kıbrıslı Türkler, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurucu ortağı olmasının vermiş olduğu hukukî hakka istinaden, bugüne kadar ki ihtiyacını kendi mercileri ile karşıladı (**Europe Agence, 6267-1990: 7**).

Bu kararlar, adanın kuzeyinden yapılan ihracatın, AB ülkelerine “*tercihli rejiminden*” yararlanarak girmesi artık söz konusu olamayacaktır (FT, 12 July 1994: 12; Tamçelik, 1997: 219). Aslında Divan kararı, KKTC’den ithalatı yasaklamamaktadır. KKTC’yi tercihli rejiminle ilgili avantajları ortadan kaldırmakla “*üçüncü ülke*” konumuna indirmektedir. Bu durumda, adanın güneyinde ve kuzeyinde üretilecek, aynı nitelikteki ürünlerin, üye devletlere girişimde “*çifte standart*” uygulanmış olacaktır. Dolayısıyla KKTC ürünleri, gümrük duvarına çarpacağından, AB ithalatçıları için cazip bir ülke olmaktan çıkacaktır. Zira Güney Kıbrıs’ın ürünleri, tercihli rejimin avantajlarından istifade edeceğinden, KKTC ürünlerine göre çok daha ucuz olacaktır. Böylece KKTC’nin AB’yle olan ihracatı, tamamen duracaktır (Günüğur: 3-4).

Aynı zaman da mahkeme, uluslararası hukuka dayanarak Kıbrıs hususundaki münakaşaları tamamen reddetti. Buna ilaveten resmî olmayan sertifikalarda, tek taraflı olarak (!) damga vurulmasını ve üye devletlere imza atılmasıyla ilgili uygulamaları derhal durdurulmasını bildirdi (Tamçelik, 1997: 219; FT, 12 July 1994: 12; European Communities: 4-6). Bundan hareketle KKTC’ye karşı bu kararı uygulayan ilk ülke, yine İngiltere oldu. KKTC ihracatçıları, ya Rum Yönetimi’ni “*Kıbrıs Cumhuriyeti*” olarak resmen tanıyacak ya da % 14 dolayında bir vergi yükü ile karşılaşacaktır (CG, 14-11-1994: 1, 17). Tabiatı ile bu karara, en çok sevinen, GKRY oldu. Özellikle GKRY’nin Başsavcı Yardımcısı Lukis Lukaides’in demeci, bu konuda oldukça ilginçtir:

“*Bu karar bizim için çok önemli ve sevindiricidir. Sahte devlet (KKTC), hukukî yönden idam edilmiştir*” (CG, 14-11-1994: 1, 17).

Şimdi ise TAD’nın almış olduğu bu kararın, Topluluk hukuku açısından değerinin ne olduğu üzerinde durulacaktır.

Adalet Divanı’nın kararları, sözleşmenin 52. maddesi gereğince kesin karardır (Yurttaş, 1989: 198). TAD’a götürülecek bir uyuşmazlık konusunda, Divan’ın alacağı kararın, taraflar için “*bağlayıcı*” nitelikte olacağı açıktır. Çünkü, her şeyden önce taraflar, anlaşmada uyuşmazlıklarının Divan’a götürülebilmesini öngörmekle, Divan kararının niteliğini ve doğuracağı hukuksal sonuçlarını düzenlemeseler bile, tersini belirtmedikleri anda, Divan’ın alacağı karara uyacaklarını, üstü örtülü olarak kabul etmektedirler (Pazarıcı: 213-214). Hatta, TAD’nın kararlarını düzenleyen sözleşmenin 53. maddesine göre taraf devletlerin bu kararlara uymak zorunda olduklarını belirtmektedir. Bununla birlikte, Adalet Divanı’nın kararlarına karşı, hiç bir üst müracaat yolu, yani temyiz söz konusu da değildir (Yurttaş, 1989: 198).

TAD’nın verdiği ön kararların gereğinin yerine getirilmesi, Divan’dan çok ulusal mahkemeleri ilgilendiren bir husustur (Arat, 1993: 147-148). Bir başka deyişle ulusal mahkemeler, kararlarını, TAD’nın ön kararlarına uygun olarak vermeleri gerekir. Yani, TAD’ın verdiği yorumları, kendi kararları için esas almaları lazımdır. O halde diyebiliriz ki, ön karar prosedürünün etkisi, ulusal mahkemelerin bakmakla yükümlü olduğu davaların çözümünde, ona uymaları bakımından bağlayıcılık özelliği taşır².

Sonuç olarak diyebiliriz ki, ön karar prosedürü, birey haklarının teminine hizmet etmektedir. Topluluk çerçevesinde ön karar prosedürünce sağlanan hukukî birlik, bireylerin güvenliğini ve eşitliğini temin etse de bu durum maalesef Kıbrıs Türkü için geçerli değildir. Zira davayı şeklen kaybeden her ne kadar İngiltere ve AB Komisyonu ise de fiilî olarak kaybeden KKTC’dir (Günüğur: 39-40).

² Daha geniş bilgi için bkz. Arat, ibid., s.147-151; Arsava, op. cit., s.8-9; Ayşe Füsün Arsava, Avrupa Toplulukları Hukuku ve Bu Hukukun Ulusal Alanda Uygulanmasından Doğan Sorunlar, Ankara, 1990, s.64-72.

TAD'nın aldığı bu kararı, sonuçları açısından değerlendirdiğimiz taktirde fevkalade önemli sonuçlar elde edildiği görülecektir. Buna göre:

1. Bilindiği gibi “*tanınma*”, uluslararası hukukta siyasal bir olgudur (**Günuğur: 4**). Bundan hareketle KKTC, sadece Türkiye tarafından tanınan bir devlet olmakla birlikte siyasî olarak rüşünü kabul ettiremeyen bir devlettir. Buna karşın GKRY’ni, “*Kıbrıs Cumhuriyeti*” olarak başta AB devletleri olmak üzere bütün dünya tarafından tanınmaktadır (**FT, 12 July 1994: 12**). TAD'nın Kıbrıs’la ilgili aldığı bu karar çerçevesinde, “*Kıbrıs Cumhuriyeti*” olgusu, siyasî hüviyetten bir adım daha ileri giderek, hukuksal bir olgu halini aldı. Lakin, AB Kıbrıs’ın ikiye bölünmüşlüğü, bir başka deyişle “*de facto*” durumunu kabul etmediğinden, Kıbrıs Rum görüşüne destek vermektedir. Fakat son zamanlarda basında, AB’nin Kıbrıs’ta iki bölge durumu mevcudiyetini kabul ettiğine dair haberler çıkmaktadır. Bundan da anlaşılacağı üzere Kıbrıs sorununun, bir hukuksal sorun değil, siyasal bir sorun olduğu dikkat çekicidir.

2. Bu karardan sonra KKTC’nin ihracatı büyük ölçüde darbe yedi. Topluluk, çok sayıda gelişmekte olan ülkeden yaptığı tarım ürünleri ithalatı için genel dış ticaret rejimi dışında, ayrı bir sistem uygulamaktadır (**Tamçelik, 1997: 225; Şahinöz: 49-50**). “*Tercihli rejimler*” denilen bu sistem ile söz konusu ülkelerin, tarım ürünlerinin Topluluk pazarlarına girmesinde, bazı kolaylıklar sağlamaktadır. Bundan hareketle Topluluk, Kıbrıs’la gıda ve tarım ürünleri konusunda yaptığı anlaşmaya uygun olarak başta meyve, sebze, zeytinyağı ve şarap olmak üzere bazı ayrıcalıklar tanıdı. Lakin bu kararlar birlikte, KKTC bu ayrıcalıktan istifade edemeyecektir. Zira KKTC, “*üçüncü ülke*” konumuna düştüğünden, AB sınırları içerisine girecek bütün ürünleri için yaklaşık % 14’lük vergi vermek zorunda kalacaktır (**Tamçelik, 1997: 225; CG, 14-11-1994: 17; Günuğur: 3**). Bu da KKTC’nin rekabet şansını olduğu gibi ortadan kaldırmasına sebep olacaktır. Dolayısıyla bu karar, KKTC ekonomisi için ağır bir darbedir.

3. Bu kararın, KKTC için yaratacağı ekonomik kaybın boyutu çok büyüktür. Esasında bundan da büyük olan, bu kararın sonucunda ortaya çıkan siyasal sorunlardır. Zira, AB’nin Kıbrıs konusundaki bakış açısı gereği, GKRY’ni resmen “*Kıbrıs Cumhuriyeti*” olarak kabul etmesidir. Tabiatı ile bunun, Rum görüşünü destekler mahiyette olması, resmî Türk görüşünü kaale almamış olduğunu gösterir. Özellikle adada iki toplumun varlığını ve bu toplumlar arasında, çifte standart yaratmaması gereğini, Ortaklık Anlaması’nın 5. maddesi çerçevesinde ileri süren ve her zaman Avrupa’nın ortak çıkarlarını ön planda tutan, AB Komisyonu’nun, bu objektif yaklaşımının, Divan tarafından görmezlikten gelinmesi, kararın “*siyasal yönünü*” ister istemez ön plana çıkarmaktadır. Dolayısıyla bu karar, siyasal yönde bir “*yargı oyunudur*” (**Günuğur: 4**) diyebiliriz.

4. Yunan hükümeti davaya müdahil olmakla birlikte, aynı zamanda davaya bakan C.N. Kakouris adında Yunan uyruklu bir yargıç vardır. Bu yargıcın davada bulunmasının verdiği avantajları kullanması ve Yunan hükümetinin, AB’ye üye devlet olma şansını iyi değerlendirmesinden dolayı, Divan’ın hukukî yansızlığına gölge düşürdüğü düşünülmektedir.

5. Divan’dan çıkan kararın bir neticesi olarak Kıbrıs Türk ihracatçılarının “*tercihli rejimden*” istifade edebilmeleri için GKRY’ndan “*meşru nitelik taşıyan belgelerin*” alınması yönünde tavsiye kararı çıkardı. Pek tabii ki bu kararın, ne pratikte ne de teoride yaptırım gücü olmadığı bir gerçektir. Dolayısıyla diyebiliriz ki Divan, hukukî isnadı olmayan bir karar almıştır.

6. Divan, Kıbrıs’ın ikiye bölünüşünü hiç bir zaman arzu etmemektedir (**Tamçelik, 1997: 225; FT, 12 July 1994: 12**). Buna istinaden TAD, 1972 tarihli Ortaklık Anlaması’nı temel almakta ve adayı bir bütün olarak kabul etmektedir. Her ne kadar da

verilen hüküm, adanın bölünmüşlüğü reddeder niteliğini taşıyorsa da, bunun tam tersine, adanın bölünmüşlüğü teyit eder bir nitelik taşıdığı bir gerçektir. Bir başka deyişle Divan, fiilen yürürlükte olmayan ve adayı bir bütün kabul ettiği için aslında geçerliliğini de yitiren bir uluslararası anlaşmayı, hala daha yürürlükte saymaktadır. Esasında Divan'ın düştüğü çelişki, işte buradadır. Uluslararası hukuka göre bir uluslararası anlaşma ya yürürlükte ya da yapıldığı andaki koşulların değişmesi nedeniyle, yürürlükte değildir (*Rebus sic stantibus kuralı*) (**Günüğur: 4**). Bu itibarla anlaşmayı temel alarak, bir tarafın aleyhine karar verilmesi doğru değildir. Bu, Divan'ın kararlarına olan saygınlığı da azaltır.

7. Bilindiği gibi KKTC, Türkiye dışında hiç bir ülke tarafından tanınmamaktadır. Ancak, bir devletin uluslararası hukukta tanınmaması, o devletin halkının yürürlükte olduğu varsayılan bir anlaşmadan doğan haklarının verilmemesi anlamına gelmez (**Tamçelik, 1997: 225; Günüğur: 4**). Nitekim, Lahey'de bulunan "*Uluslararası Adalet Divanı*", Namibia ile ilgili olarak B.M. Güvenlik Konseyi'nin 276/70 sayılı kararına karşı verdiği hüküm, bu hususu açıkça vurgulamaktadır (**Europe Agence, 6267-1990: 7**).

8. 1972 Ortaklık Anlaşması çerçevesinde, TAD kararının, üye devletlerce tek taraflı olarak alınamayacağı belirtilmektedir. Şayet bir karar alınması gerekiyorsa bunun, Ortaklık Konseyi'nde iki tarafın da onayladığı, uygun bir karar alınabileceği yönünde görüş bildirilmektedir. Lakin, Divan'ın aldığı tek taraflı bir karar çerçevesinde, KKTC uyruklu Türk ihracatçıların tercihli rejimle ihracat yapabilmesi için yasal Kıbrıs Cumhuriyeti'nin (!) Ortaklık Konseyi'nde onaylaması gerektiğini savunmaktadır.

9. Yine Divan'a göre Topluluk, tek taraflı olarak Kıbrıs Cumhuriyeti'nin (!) iç işlerine karışmayacağını belirtti. Oysa, AB'nin karar organı olan Konsey, "*Kıbrıs sorunu Avrupa'nın sorunudur*" şeklindeki görüşleri ile meselenin hallini güçleştirmektedir. Adadaki iki toplum, "*bu sorunu 1995 yılına kadar çözemezse, AB, Kıbrıs'la tam üyelik görüşmelerine başlayacaktır*", demek suretiyle Kıbrıs'ın iç işlerine müdahale etti. Dolayısıyla Divan'ın bu kararı, bizzat Topluluk politikasıyla çelişkiye düşmektedir.

10. Divan kararında, şöyle bir ibare daha vardır : Kıbrıs Cumhuriyeti adına GKRY, Komisyon'a 1983 yılında bir nota vererek, yalnızca Kıbrıs'ın yasal hükümeti (!) tarafından verilen belgelerin kabul edilmesini istedi. Komisyon ise bu notaya herhangi bir cevap vermeyerek, dolaylı olarak Kıbrıs Cumhuriyeti'nin (GKRY) bu görüşünü kabul etti. Bu durumda Kıbrıs Cumhuriyeti dışında bir başka mercii tarafından alınmış belgeler geçerli değildir. Üstelik, kararın 53 numaralı paragrafında, bazı üye devletlerin (İngiltere) Türk tarafınca verilen belgeleri kabul etmeleri, bazılarının ise kabul etmemeleri AB için farklı uygulamalara neden olacağını ve Birliğin "*ortak ticaret politikasını*" tehlikeye sokacağını belirtmektedir (**Tamçelik, 1997: 228; Günüğur: 4**). Dolayısıyla görüleceği gibi Divan'ın bu iki argümanı, hukukî değil aksine siyasi içeriklidir.

11. Konsey'in 77/93 sayılı sağlık yönergesine göre sağlık belgelerinin doğruluğu, karşılıklı ticaretin yapıldığı ülkelerin yetkili organları arasında, yakın bir işbirliğini gerekli kılmaktadır. Oysa, hukukî varlığı tanınmayan bir devletin organları ile işbirliği yapabilmek, tabiatı ile mümkün değildir. Kaldı ki sağlık belgesi almış bir ürün, ithalat sonrasında insan sağlığına zarar verirse, hukukî varlığı tanınmayan bir devletin ilgili mercii, hangi sıfatla ve hangi uluslararası divan önünde dava edileceği³ de belli değildir. Bu itibarla Divan'ın bu kararında bazı çelişkilerin olduğunu söylenebilir.

12. Divan kararının gerekçe bölümünde ele alınan argümanların hepsinin "*hukukî*" nitelik taşıdığını düşünmek pek mümkün değildir. Karar, Anastasiou Ltd.'in arzuladığı

³ Kararın 63 nolu paragrafi

sonuçların çok ötesinde, Yunanistan'ın eline, Kıbrıs meselesinde kullanabileceği birtakım yeni savlar verdi. Esasında bu kararların doğuracağı siyasal sonuçlar, TAD kararlarının içeriğinden de önemlidir. Zira bu kararlar, Kıbrıs'taki toplumlar arasında yapılan görüşmelere olumlu bir etkisi olacağını düşünmek büyük bir hatadır.

13. Bu karar, Yunanistan'ın, AB'ye üye olması hasebiyle, bundan sonra da Türkiye ve KKTC'nin aleyhine, birçok karar çıkartabileceğini göstermektedir. Zira Türkiye AB'nin dışında, Yunanistan ise içinde olduğu müddetçe bu ve buna benzer sorunlarla karşılaşması mümkündür.

Dolayısıyla TAD'ın almış olduğu 432/92 sayılı karar, hukukî özelliğinden çok siyasî özelliğiyle ve KKTC ekonomisine vuracağı haksız darbeye dikkat çekmektedir.

4. Türkiye ile AB Arasında İmzalanan 6 Mart 1995 Tarihli Gümrük Birliği Ortaklık Anlaşması'nın Kıbrıs Meselesine Tesirleri:

Türkiye'nin GKRY ile ticarî münasebetlerini artırmak veya bir başka deyişle GKRY menşeli malların Türkiye'ye girişini serbest bırakacak ortam, Brüksel'de AB ile Türkiye arasında 6 Mart 1995 tarihinde imzalanan "*Gümrük Birliği Ortaklık Antlaşması'ndan*" sonra meydana geldi.

Türkiye ile AB arasında imzalanan Gümrük Birliği Ortaklık Antlaşması'nın, "*Malların Serbest Dolaşımı ve Ticaret Politikası*" ile ilgili bölüm, dikkatli incelenmesi gereken bir bölümdür. Anlaşmanın I. kısmında yer alan "*Malların Serbest Dolaşımı ve Ticaret Politikası'nın*" 16. maddesi, ilginç gelişmelere gebe bırakabilecek bir maddedir.

I. Kısımın IV. Bölümünde "*Ortak Gümrük Tarifesi ve Tercihli Tarife Politikaları*" başlığı altında, 16. madde olarak yer alan bu bölüm, gerek Türkiye, gerekse KKTC açısından, fevkalade önemli bir durum yaratmaktadır.

Her şeyden önce bu madde, Türkiye açısından "*Topluluğun, tercihli rejimlerinin Türkiye tarafından üstlenilmesi*" şeklinde değerlendirilebilir. Buna istinaden 16. maddenin içeriği aşağıdaki gibidir:

"1. Türkiye, bu Kararın yürürlüğe girmesinden itibaren beş yıl içinde, ticaret politikasını aşamalı olarak Topluluğun Ticaret Politikası'na uyumlu hale getirecek biçimde, Topluluğun tercihli gümrük rejimine uyum sağlayacaktır. Bu uyum hem otonom rejim, hem de üçüncü ülkelerle tercihli anlaşmaları kapsayacaktır. Bu amaçla, ilgili ülkelerle karşılıklı çıkar temeline dayanan görüşmeler gerçekleştirilecektir" (T.C. Başbakanlık, 1995: 3; Konsey Kararları, 1995: 10).

Yukarıda belirtilen 16.maddenin içeriği, Topluluğun yaptığı bütün Gümrük Birliği Anlaşmaları'nda aynen mevcuttur. Her şeyden önce bu madde, Topluluk ruhunu yansıtan bir mevzuat olduğu unutulmamalıdır. Zira, 1957 yılında, 6 Batı ülkesi arasında imzalanan Roma Antlaşması ile kurulan ve aradan geçen süre içinde üye sayısı 15'e çıkan AB'yi, her şeyden önce bir gümrük birliği olarak düşünmek ve ele almak gerekmektedir. Bilindiği gibi gümrük birliği, birliğe katılan üyeler arasında vergilerin kaldırılması, üçüncü ülkelere karşı ortak bir gümrük birliği tarifesinin uygulanmasına dayalı, ekonomik işbirliği ya da bütünleşme biçimidir. Ortak bir pazarın kurulması için her şeyden önce, bütün gümrük vergilerinin kaldırılması ile mümkündür. Bundan hareketle 1 Temmuz 1968 tarihinde kendi aralarında mevcut olan gümrük vergilerini yavaş yavaş kaldırdılar.

Aslında gümrük vergileri, dış ticaretin önündeki en önemli engellerden biridir. Buna karşın gümrük birliğine katılan ülkeler arasında vergilerin sıfıra indirilmesi sonucunda, birlik içi ticaretin gelişmesine olumlu bir etki yaptığı bilinmektedir. Bundan da anlaşılacağı üzere Topluluk, ticaretin serbestçe yapılmasına büyük önem

vermektedir. Lakin GKRY, 1973 yılında Topluluk ile Gümrük Birliği Antlaşması'nı imzalamasına karşın, Türkiye menşeli malların, birlik içinde serbest dolaşımını engellemeye çalışmıştır.

Türkiye ve GKRY'nin, Topluluk ile gümrük birliğine girmesi, dış ticaret açısından GKRY'nin pek lehine olduğu söylenemez. Zira, GKRY, bazı mallar dışında Türkiye ile rekabet edecek boyutta değildir. Bu yüzden kendi iç üretimini, dışa özellikle Türkiye'ye karşı korumak için iç hukukunda mevzuat düzenlemelerine gideceği tahmin edilmektedir.

Türkiye'nin GKRY'yle olması beklenen dış ticaret münasebeti, deniz taşımacılığında kendini gösterecektir. Zira, GKRY'nin ticarî mamul taşıyabilecek gemisi sayısı Türkiye'ye göre çok fazladır. Coğrafi mekan açısından Türkiye'ye yakın olması, taşıma maliyetinde azaltacağından, Türkiye dış ticaretini ağırlıklı olarak GKRY'ne kayıtlı Rum bandıralı gemilerle yapacaktır. Kaldı ki bugün dahi Türkiye, bazı ticarî emtiasını Rum bandıralı gemilerle taşıdığı bilinmektedir.

Gerek GKRY, gerekse Türkiye'nin, aynı anda gümrük birliğinde olması, KKTC'nin dış ticaret hacmini, büyük ölçüde daraltacaktır. Nitekim KKTC'nin geçen yıllara göre dış ticaret hacmi gerek ülke, gerekse ülke grupları bazında daralmalar görüldü.

Üstüne üslük Topluluk Adalet Divanı'nın (TAD) KKTC'ye karşı, 432/92 sayılı ön karar prosedüründeki⁴ olumsuz havasını eklersek daralma daha da artacaktır. KKTC'nin ihracatına büyük darbe vuran bu karar, sadece Topluluğun uyguladığı tarım politikasının bir sonucu olarak değerlendirilmemelidir. Topluluğun uyguladığı tarım politikasının faturasını, hiç hak etmediği halde ödeyen bir kesim vardır ki, o da Topluluk dışında kalan ve bunlara üçüncü ülkeler adı verilen üretici ülkelerdir. TAD'ın, 4 Temmuz 1994 tarihinde aldığı bir kararla, KKTC'yi üçüncü ülkeler sınıfına dahil etmesi, tercihli ülkeler sınıfının sahip olduğu ticarî ayrıcalıklardan mahrum edilmesine neden oldu.

Bundan sonraki gelişmeler özellikle Türkiye'nin Kıbrıs hususundaki dış politikasını tamamen değiştirebilecek bir tarzda gelişmektedir. Türkiye'nin Kıbrıs hususundaki Türk dış politikasında bazı radikal değişiklikler yapabileceği, Gümrük Birliği Antlaşmasının 16. maddesinde saklı olan manasından anlaşılmalıdır. Bu bakımdan, Antlaşmanın 16. maddesi, gayet iyi tahlil edilmelidir.

Bu madde, Topluluğun tercihli gümrük rejimine uyum sağlaması gereken Türkiye'nin, hem otonom rejime, hem de üçüncü ülkelerle tercihli ticaret anlaşmalarını yapmayı kapsar. Bu gaye ile Türkiye'den, ilgili ülkelerle temasa geçerek, karşılıklı çıkar ilişkisine dayalı olarak görülmeler ve hatta anlaşmalar yapılması istenmektedir. Fakat Topluluğun otonom rejimler ve tercihli anlaşmalardan anladığı mana ile Türkiye'nin anladığı mana pek tabii ki birbirinden çok farklıdır.

Topluluğun uyguladığı otonom rejimler, doğrudan Türkiye ve onunla ticarî münasebete girecek olan ülke veya ülkeleri etkileyeceğinden, KKTC'yi pek ilgilendirmektedir. Lakin, bir diğeri var ki, gerek Türkiye'yi gerekse KKTC'yi çok yakından ilgilendirmektedir. O da tercihli anlaşmalar sistemidir.

Topluluğun, 16. maddeye izafeten, Ek No: 10'da "*Otonom Rejimler ve Tercihli Anlaşmalar'da*" da ifade edildiği gibi, çeşitli ülkelerle yaptığı anlaşmalar şu şekilde sıralanabilir (T.C.Başbakanlık, 1995: 3; Konsey Kararları, 1995: 10)⁵.

-Bulgaristan, Macaristan, Polonya, Romanya, Slovakya, Çek Cumhuriyeti ile akdedilen

⁴ Bu konu, daha sonraki bir bölümde, ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

⁵ "Ek No.10 : 16'ncı madde de Belirtilen Otonom Rejimler ve Tercihli Anlaşmalar", s.11; ibid., "Ek No.10: 16'ncı Maddede Belirtilen Otonom Rejimler ve Tercihli Anlaşmalar", s.50.

- Serbest Ticaret Anlaşması;
- Estonya, Letonya ve Litvanya ile akdedilen Serbest Ticaret Anlaşmaları;
- İsrail ile akdedilen Anlaşma;
- Cezayir, Tunus ve Fas ile akdedilen Anlaşmalar;
- Mısır, Ürdün, Lübnan ve Suriye ile akdedilen Anlaşmalar;
- İsviçre ve Lihtenştayn ile akdedilen Serbest Ticaret Anlaşmaları;
- Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması
- KIBRIS ve Malta ile akdedilen Ortaklık Anlaşmaları.

Yukarıdan da anlaşılacağı üzere Topluluk, ticareti geliştirmek için muhtelif ülkelerle anlaşmalar yaptı ve Türkiye'den de bu anlaşmaları, 5 yıl gibi bir süre zarfında yapmasını istedi. Türkiye de Topluluğun bu isteğini, 6 Mart 1995 tarihinde imzaladığı, Gümrük Birliği Antlaşmasıyla teyit ve tasdik etti.

Topluluk, tüm Kıbrıs adına, GKRY ile Ortaklık Anlaşması (1973) imzaladığını ve yaklaşık 23 yıllık bir ticarî münasebeti olduğunu belirtmektedir. Yani üstü örtülü olsa da Topluluk, Türkiye'ye GKRY ile tüm Kıbrıs adına, ticarî münasebete geçmesini ve hatta ikili müzakerelere girerek ticarî mahiyette anlaşma veya anlaşmalar yapmasını istemektedir. Bu, Türkiye'nin girmek istediği AB'nin iktisadî politikalarının bir sonucudur ki, buna *liberasyon politikası* da denir. Türkiye tarafından verilen bu taahhüt, küçük bir çekinceyle ileri bir tarihe ertelendi. Türkiye'nin 16. maddenin son bendine koyduğu çekince aşağıdaki gibidir:

“Türkiye, bu uyumda, Macaristan, Polonya, Çek ve Slovak Cumhuriyetleri, İsrail, Romanya, Bulgaristan, Estonya, Litvanya ve Letonya, Fas, Tunus ve Mısır ile yapılacak tercihli anlaşmalara öncelik verecektir” (T.C. Başbakanlık, 1995: 3).

Yukarıdan da anlaşılacağı üzere Türkiye, adı zikredilen 13 ülke ile öncelikli olarak tercihli ticaret anlaşması yapacağını taahhüt etti. Lakin, Türkiye tüm Kıbrıs adına GKRY ile tercihli ticaret anlaşması yapacağım diyemedi. Türkiye, *“bunu yapacağım”* diyemiyor; çünkü, bugüne kadar Kıbrıs konusunda güttüğü Türk dış politikası tamamen çökmüş olacaktır. Bir başka deyişle Türkiye'nin, Kıbrıs konusundaki tüm savları, mesnetsiz kalacaktır. Zira, tanımadığı bir yönetimle müzakere yapmak, üstüne üstlük bir de ticarî anlaşma yapmak, GKRY'nin Türkiye tarafından resmen tanınması manasına gelecektir.

Türkiye'nin tercihli ticaret anlaşmalarında, Kıbrıs'a öncelik vermemesi, onunla böyle bir anlaşma yapmaması, hiç yapmayacağı manasına da gelmemektedir. En azından 16. maddeyi hukukî olarak değerlendirdiğimiz zaman bu maddenin ruhundan, bu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, Türkiye'nin bu madde bazında koyduğu çekince, yaptırım gücü olmaması bakımından, küçük çekince olarak değerlendirilmektedir.

Dolayısıyla 16. madde gibi ticaret hukukuyla alakalı bir mevzudan, siyasî hüviyetli bir sonuç çıkartılabilir kanasındayız:

“Türkiye Cumhuriyeti Devleti, fevkalade bir durum olmaması halinde, partiler üstü, namus ve millî dava olarak addettiği Kıbrıs meselesini, en geç 5 yıl içerisinde bitirme gayretinde ve isteğindedir”.

Türkiye'nin AB ile yaptığı Gümrük Birliği Antlaşması'ndan KKTC'nin menfi yönde etkilendiği, 16. maddenin tahlilinden anlaşılmaktadır.

Hadisenin diğer bir boyutu ise menşei belgesinde ortaya çıkacaktır. Yani, KKTC menşeli ihraç mamullerinin, Türkiye'ye girmesi halinde, menşei belgesinin belirtilmesi şartı aranacaktır. KKTC'ye ait menşei belgesi, Topluluk mevzuatına göre tanınmadığından, bir hayli sorun yaşanacaktır.

Hadisenin üçüncü ve son boyutu ise daha vahimdir. Topluluk, üye ülke veya ülkelerin, üye olmayan üçüncü ülkelerle yaptığı ticarî anlaşmalara bir boyut getirmiştir. Her şeyden önce Topluluk, kendi üyelerinin böyle anlaşmalar yapmasına karşı çıkmadığı gibi, yapılan anlaşmalara da fevkalade saygılıdır. Lakin, Topluluğun aradığı bir şart vardır. Topluluğa üye bir ülkenin, üye olmayan bir ülke veya ülkelerle, veya yine üye bir ülkenin, Topluluğa üye olmayan ülkelerin oluşturduğu mahallî ittifaklarla yaptığı anlaşma veya anlaşmalarda, Topluluğun ticaret hukukunu bozucu yönde herhangi bir hüküm bulunmamasını istemektedir. Topluluğun ticaret mevzuatına aykırı gelerek, üye ülkelerin rekabet şansının ortadan kaldırması, Topluluğun şiddetle karşısında olduğu bir durumdur. Bu sebeple Topluluk, üye olan ülkelere, üye olmayan ülkelerle yaptığı ticarî anlaşmalarında, Topluluğun bu hususla alakalı mevzuatına dikkat ederek, yeniden düzenlemelerini istemektedir. Bir ölçüde Topluluk hukukunun, millî hukuktan üstün gelmesi olarak değerlendireceğimiz bu durum, Türkiye için de bağlayıcı bir mana taşır. Bilindiği gibi Türkiye ile KKTC arasında, sayısız denebilecek düzeyde, ekonomik ve ticarî mahiyette anlaşmalar imzalandı. Bu anlaşmaların herhangi birinin, Topluluk hukukuna uygun bir tadilat yapılması fevkalade zor olacağı düşünülürse, KKTC ve TC arasındaki anlaşma veya protokollerin, yeniden tadilata tabi tutulması, bir o denli güçtür. Zira, Topluluğun aradığı şartlara haiz yeni protokol veya anlaşmaların imzalanması, KKTC'nin her halükarda aleyhine olacağını tahmin etmek, hiç de zor olmasa gerektir. Fakat, yine de şunu belirtmek gerekir ki, Türkiye'nin bu hususta hukukî manevra sahası oldukça geniştir.

5. 1998 Yılından Günümüze Kadar Kıbrıs ve AB ile İlgili Son Gelişmeler:

Bugünkü Kıbrıs sorunu, Avrupa Birliği'ni ve bu Birlik içinde ikili ilişkileri etkileyen, AB, Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıs arasındaki sorunları yaratan, önemli bir konu olarak gündemde bulunmaktadır.

Hele Birliğin son zamanlarda Kıbrıs konusunda, daha da ileri bir tutum takındığı izlenimini veren davranışlarda bulunduğu görülmektedir. Bunların ilkinin, Kıbrıs sorununun Türkiye-AB ilişkilerini etkilediğini, Dublin toplantısında (25-26 Haziran 1990) yayınlanan sonuç bildirisinde açıkça ifade edildi. Bu olayın hemen akabinde GKRY, "*Kıbrıs Cumhuriyeti*" adına hareket ettiğini belirterek, 4 Temmuz 1990 tarihinde AB'ye tam üyelik başvurusunda bulundu. Türkiye ve KKTC yetkilileri, böyle bir başvurunun AB tarafından ciddiye alınmasının bile Kıbrıs sorununa çözüm bulma çabalarını ne kadar olumsuz etkileyebileceğine dikkat çekti.

GKRY'nin tam üyelik başvurusu üzerine Komisyon tarafından hazırlanan "*avis*" (*görüş*), 30 Haziran 1993 tarihinde açıklandı (**EC News, VII-14 (9-7-1993): 2; Karluk, 1990: 19; Gürel, 1993: 123**). Komisyon'un, AB Konseyi'ne sunduğu rapora göre Kıbrıs'ın Birliğe katılmasının adada güvenlik ve refahı artıracak ve adada yaşayan iki toplumun bir birlerine yaklaşmalarına katkıda bulunacağını ifade etti. Ayrıca Birlik, Kıbrıs'a ilişkin olarak iktisaden aşamayacak hiçbir sorunun olmayacağını bildirdi.

Komisyon'a göre Kıbrıs, Avrupalı kimliğine ve karakterine sahiptir (**Gürel, 1993: 123**). Dolayısıyla Komisyon, Kıbrıs'ın Birliğe alınmasında herhangi bir engel olmadığı sonucuna vardı. Böylece GKRY için tam üyelik kapısı açılmış oldu. Bununla birlikte, 29 Ekim 1993 tarihindeki olağanüstü Brüksel Zirvesi'nde alınan kararda, mevcut politik sorun sebebiyle, AB'nin 1995 Ocak ayında tarafların toplumlararası görüşmelerdeki pozisyonlarını yeniden değerlendirmesi suretiyle, nihaî kararın verilmesi kararlaştırıldı (**Karluk, 1990: 19**).

Yunanistan'ın dönem başkanlığında, 24-25 Haziran 1994'te gerçekleştirilen Korfu Zirvesi bitiminde, yayınlanan ortak açıklamayla AB'nin bundan sonraki genişleme

sürecinin daha önce başvuran Türkiye'yi atlayarak, Kıbrıs (GKRY) ve Malta'ya kapsayacağı teyit edildi (MG, 26-6-1994: 16; EC News, IX-9 (8-7-1994): 4). Buna karşın Kıbrıs'ın üyeliği konusunda müzakerelerin başlangıç tarihi henüz belirlenmedi. Bundan da anlaşılacağı üzere AB, bunu bir tehdit aracı olarak kullanmak istedi. Hukukun üstünlüğü prensibi üzerine kurulduğu iddia edilen AB, Kıbrıs Türk Toplumunun varlığını ve haklarını göz ardı etme yoluna gitti. Hatta sözde Kıbrıs Cumhuriyeti'ni kuran Garanti Antlaşması'nın hükümlerini dahi açık ve kesin bir şekilde ihlâl etti. Buna karşın Birliğin tek bir amacı, sözde Kıbrıs Cumhuriyeti namına, tüm adayı Birliğe üye yapmaktır.

GKRY'nin AB'ye tek taraflı olarak girmesi, üstü kapalı olarak ENOSIS'in gerçekleşmesidir. Dolayısıyla, GKRY ve AB, adanın bölünmüşlüğüne bir türlü kabul etmek istemeseler de bu durumu, teyit etmiş olacaktırlar.

GKRY'nin AB'ye girmesi halinde, uluslararası arenada yalnızlığı bir o kadar daha artacak olan KKTC'nin tek çıkış yolu, Türkiye'yle olan birleşmesi şeklinde birtakım siyasî görüşler vardır (Europe Agence, No: 6353: 9 November 1994: 1). Türkiye ile KKTC arasında imzalanan birtakım yeni protokoller, "ekonomik entegrasyon" (HG, 26-9-1994: 6). yolunu açma niteliğindedir. Esasında KKTC'nin bundan başka yapacak herhangi bir şansı da yoktur. Zira GKRY, ele geçirmiş olduğu siyasî ve ekonomik avantajları, Kıbrıslı Türklerle paylaşmak niyetinde değildir. Aksine Kıbrıslı Rumlar, bu avantajları Kıbrıs Türk Toplumuna karşı uluslararası arenada, siyasî bir baskı olarak kullanmaya devam etmektedirler. Bu vesileyle, Kıbrıs Türk Toplumunu üzerindeki ekonomik ambargoyu bütün şiddetiyle sürdürmektedirler.

Hemen ardından AB Konseyi'nin 12-13 Aralık 1997 tarihinde Lüksembourg'da yapılan zirvede, "Kıbrıs" ile tam üyelik müzakerelerinin başlatılmasına karar verildi. Bu karar, 1959 Zürih ve Londra Antlaşmaları ve beş tarafın imzası ile kurulmuş olan "iç ve dış" dengelere dayalı, "sui generis" bir Cumhuriyetin kurucu ortaklarından birisi olan Kıbrıslı Türklerin temel haklarını ihlâl etti (Tamçelik, 1997-17: 12-17). Aslında AB Konseyi'nin Rum tarafının bu müracaatına istinaden aldığı bu karar, Kıbrıslı Türklerin 1959 Antlaşmaları'ndan kaynaklanan eşit siyasî ve egemenlik haklarının ihlâli manasına gelmektedir.

Aslında AB, 1997 Aralık ayında yaptığı Lüksembourg Zirvesi'nde Türkiye'ye karşı ayrımcılık yaparak, uygulanması ciddi sorunlar yaratacak kararlar aldı. Bu kararlar AB, tarafsızlığını bozarak bir taraf oldu. Böylece 1998 yılında tam üyelik müzakerelerine resmen başladı.

Bunun dışında AB, Kıbrıs'ı birliğe davet ederken, Kıbrıslı Türklere olan ihtilafını halletmesini şart koşmadı. Fakat aynı daveti Türkiye'ye yaparken, Kıbrıs ve Yunanistan'la olan ihtilafını çözmesini istedi (Helsinki Zirvesi, 2000: 26-27). Bu zirvede Türkiye, AB üye olacak 12 ülke listesinin içinde yer almadığını ve Kıbrıs'ı "şartsız aday". (Gülen, 1998: 241) yaparak tam üyelik müzakerelerine başlanacağını ilan etti. Türkiye, toplumlar arası görüşmelerden bir çözüm bulunmadığı takdirde, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin AB'ye girmesi, AB açısından büyük bir sorunun kendi bünyesine ithal edilmesinde başka bir anlam taşımadığını belirtti. Bunun üzerine Fransa, Almanya, Hollanda ve İtalya, Kasım 1998'de bir deklarasyon yayınlamak, Kıbrıs'ı çözümden önce AB'ye üye olamayacağını açıkladılar. Bu durum Helsinki Zirvesi'ne kadar sürdü.

Avrupa ile bütünleşmesinden bir ölçüde dışlanan Türkiye, Lüksembourg Zirvesi'nin sonunda siyasî diyalogu kesti ve kurumlar düzeyindeki konuları AB ile görüşmez oldu. Kendisini son derece rahatsız eden bu yaklaşım biçimine iki yıl tanık olan AB tarafı, yaptığı siyasal hatayı sonunda anlayarak dönüş yaptı ve Helsinki'de "tarihi Lüksembourg hatasını" düzeltme gereğini duydu. Bu nedenle 1999 yılında yapılan Helsinki Zirvesi, Türkiye - AB ilişkilerinde bir son değil, tam tersine bir başlangıç oldu. Zira bu kararlar, Türkiye'ye tam üyelik teyit edilerek, AB'nin 1997

Lüksembourg Zirvesi'nde Türkiye'ye karşı yaptığı yanlışı düzeltti. Böylece Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin AB'ye aday ülke olmasına ilişkin görüş 11 Kasım 1999 tarihinde kabul edildi.

Helsinki Zirvesi'nde Kıbrıs'la ilgili alınan karar çok önemlidir. Alınan bu karar 9. maddenin "b" fıkrasına göre: "*Avrupa Konseyi, siyasi çözümün Kıbrıs'ın AB'ye katılımına kadar herhangi bir çözüme ulaşılamamış olması durumunda, Konsey, katılım konusunda bu ön koşula bağlı olmaksızın bir karar verebilecek ve bu durumla ilgili bütün faktörleri dikkate alacaktır*". Dikkatle okunduğu zaman bu metni yazanların, ne kadar ustalıkla bu işi yaptıklarını, diplomasi ve lisan hünerlerini ne ölçüde kullandıklarını çok iyi görürüz. Aslında bu kararda "siyasi çözümün" Kıbrıs'ın AB'ye katılmasını kolaylaştıracağından söz etmektedir (**Helsinki Zirvesi, 2000: 9**). Böyle bir çözümün bulunamaması halinde, bu bir ön koşul olmayacak, ancak Konsey tam üyeliğe karar vermeden önce her türlü uygun öğeyi göz önüne alacaktır. Yorumu dayalı bu son cümle, Türkiye'nin bu konudaki yaklaşımı ve beklentileri açısından son derece önemlidir. Buna karşın maddenin bu şekliyle dahi KKTC'nin Kıbrıs sorunundaki müzakere pozisyonunu kolaylaştırdığını söyleyebilmek imkansızdır. Başbakan Ecevit, konuyla ilgili olarak geleneksel Türk tezini açıklayarak, ikili görüşmelerin çıkmaza gireceğini belirledi. AB de Kıbrıs'ın tam üyeliği ile ilgili olarak son karar alınırken ortaya çıkacak siyasi tabloyu göz önüne alacağını ifade etti. Böylece 9. paragrafın son cümlesinde taraflar arasındaki görüş ayrılıklarını gideren denge kuruldu. Buna karşın Konsey, 2002 yılına dek bu meselede bir uzlaşmaya varılmadığı takdirde, Kıbrıs'ın üyeliğini ele alırken ilgili faktörleri göz önüne alacağını belirtti. Acaba Konsey, ilgili faktörleri göz önüne alırken Zürih ve Londra Antlaşmalarını veya Türkiye ile Yunanistan'ın üye olmadığı bir uluslararası kuruluşa Kıbrıs'ın da giremeyeceğini dikkate alacak mıdır bilinmez.

8 Kasım 2000 tarihinde Türkiye ile AB arasında Katılım Ortaklığı Belgesi (KOB) yayınlandı. Aynı gün, yani 8 Kasım 2000 tarihinde New York'ta BM Genel Sekreteri Kofi Annan, Kıbrıs'ın çözümü için Denktaş'a bir belge sundu. Her iki hadisenin aynı günde olması pek tabii ki bir rastlantı değildir. Annan'ın anlaşma taslağını Denktaş'a sunması, Türkiye'yi AB'ye üyelik konusunda taviz vermeye zorlamasından kaynaklanmaktadır. Çünkü kafalarında, "*Türkiye madem ki AB girmek istiyor, bunun bedelini mutlaka ödemelidir*" düşüncesi vardır.

Türkiye'nin 2001 yılında ilan ettiği "*Ulusal Programın*" dış politika bölümünde, Kıbrıs meselesi ile ilgili olarak "*temkinli ve dengeli*" bir ifade kullanması dikkat çekicidir. Bunun, şimdiye kadar ki dolaylı müzakerelerde uzlaşıcı olarak algılanmayan tutumumuzla özlü bir değişiklik olup olmadığını zaman gösterecektir. Fakat AB çevrelerinde genel kanı, 2001 yılının sonunu kadar müzakerelerde bir ivme kazanılmaz ise Güney Kıbrıs'ın bir çözüm olmadan AB'ye üyeliğine kabul edilmesi gerektiği görüşündedir. Zaten Helsinki Zirvesi'nde Yunanistan tarafından AB'ye, Kıbrıs'ın tam üyeliği mal edilmişti. Bu mal ediş, 2003 veya 2004 yılının sonunda, tek başına, fakat hukuken bütün adayı temsil ettiği varsayılarak üyeliğe kabul edileceğine artık muhakkak nazarı ile bakılmaktadır. Böylece Yunanistan Dışişleri Bakanı Yorgo Papandreu'nun ifade ettiği gibi "*içinde Kıbrıslı Türklerin azınlıkta olacağı bütün Kıbrıs'ın AB'ye girmesi*" mümkün olacaktır (**SG, 24-5-2001: 16**). Bu görüş, özellikle KKTC'deki ekonomik krizin hat safhasına ulaştığı bir dönemde, AB'ye Rumlarla birlikte girmek isteyen sol muhalefeti de güçlendirmektedir. Bütün bu gelişmeler Milli

⁶ "Helsinki Zirvesi'nin Türkiye'yi İlgilendiren 4-9 ve 12. Maddeleri", Türkiye-Avrupa Birliği Derneği Bülteni, Sayı : 18, (Mart-2000), Ankara, s. 39-41.

Güvenlik Kurulu'nun 29 Mayıs 2001 tarihinde aldığı kararla "Rum kesiminin 2004'te AB'ye üyeliği halinde KKTC'nin Türkiye'ye entegrasyonuna kadar uzanabilecek" (HG, 30-5-2001: 16). bir sürecin başlanabileceğini belirtti. Buna karşın Yunanistan, Rum kesiminin üyeliğinin ertelenmesi halinde " (HG, 29-5-2001: 16) AB'nin genişleme sürecini veto edeceği tehdidinde bulundu " (HG, 2-9-2001: 29).

1 Eylül 2001 tarihinde Lüksembourglu parlamenter Jacques Poos'un imzasını taşıyan "Kıbrıs İlerleme Raporu", Güney Kıbrıs'ı AB üyeliğine en hazır aday olarak gösterirken, Türkiye'yi de bu üyeliği engellememesi için uyardı. Özellikle çok ciddi bir diplomatik lisanla "Kıbrıs'ın AB'ye kabul edilmesi halinde Türkiye, Kuzeyi ilhâk etmeye kalkarsa, AB üyelik şansını kaybedeceğini" (HG, 6-9-2001: 16). vurguladı. Aslında bu raporun olduğu gibi kabulü, Türkiye'nin Avrupa perspektifini tamamen kapatmasa bile fena halde gölgeleyeceği tahmin edilmektedir. Nitekim Avrupa Parlamentosu, 5 Eylül 2001 tarihinde bir toplantı yaparak 31 ret oyuna karşılık 504 oyla (HG, 5-9-2001: 16). Türkiye'yi, Kıbrıs'ta işgalci olarak tanımladı ve Türkiye'nin, Kuzey Kıbrıs'ı ilhâk etmesi halinde, AB üyeliğinin tarihe karışacağını belirten raporu onayladı. Türkiye'nin AB adaylığında dışlandığı Lüksembourg Zirvesi'nin mimarlarından olan ve Kıbrıs raporunu kaleme alan Lüksembourg eski Dışişleri Bakanı Poos, "çözumsuzlüğün Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin üyeliğine engel oluşturmayacağını ve Türkiye'nin güç kullanması ile herhangi bir kazanım sağlamayacağını" (HG, 5-9-2001: 16). sert ifadelerle belirtti. Poos, 2001 sonu ve 2002 başında BM nezninde sürdürülmesi planlanan toplumlar arası müzakerelerin "son şans" (HG, 5-9-2001: 16). olacağını kaydetti. Raporda ayrıca, Kıbrıs Rum Kesimi'nin AB üyeliği için olmazsa olmaz koşulu olan Kopenhag kriterlerinin siyasi ve ekonomik bölümüne tamamen uyum sağlamış durumda olduğu ve üyeliğe en yakın aday ülke konumunda bulunduğunu ifade etti (HG, 6-9-2001: 16).

Türkiye Dışişleri Müsteşarı Faruk Loğoğlu, AB'nin, Güney Kıbrıs'ın üyeliğine ilişkin atacağı her adıma karşılık, Türkiye'nin de mukabil adımlar atacağını ve bunun hiçbir sınırı olmayacağını bildirdi (HG, 7-9-2001: 17). Böylece Türkiye ve Kıbrıs'ın, AB ile ilişkilerinde "bürokratik diplomasi alanı" (HG, 9-9-2001: 26). daralmaya başladı. Çünkü Kıbrıs meselesinin çözümsüz kalması demek, Türkiye'nin AB içindeki durumunu daha da kritik hale getirmesi demektir. Türkiye AB ile üyelik görüşmeleri sırasında Yunan vetosunu aşsa bile, birçok konuda Kıbrıs Rumlarının vetosu ile karşı karşıya kalacaktır.

AB'ye üye olacak bir ülke hakkında son sözü söyleme yetkisine sahip olan Avrupa Parlamentosu'nun, "çözüm olmasa da Kıbrıs'ı tam üyeliğe kabul edeceğini" açıkladığı gün, BM Temsilcisi Denktaş'a dolaylı görüşmelere çağırdı. Aslında bu kadar tesadüfün bir araya gelmesi mümkün değildir. Bir yandan AB'nden Kıbrıs Rum Yönetimi'ne "sizin çözüm için uğraşmanıza gerek yok; AB'ye sizi alıyoruz. Türkler de azınlık olarak kalırlar" (HG, 7-9-2001: 16). mesajı verirken, diğer yandan da Denktaş'a "çözüm için masaya" oturması gerektiğini söylemektedir (HG, 7-9-2001: 16).

Yukarıdaki olaylardan da anlaşılacağı üzere Kıbrıs, giderek Avrupa Birliği'nin meselesi haline geldi. Bunda Yunanistan'ın ciddi bir başarısı olduğu görülmektedir. Uzlaşmayı sağlayacak girişimler, esas olarak Brüksel'den gelecektir. Brüksel, Türkiye'nin bütün itirazlarına rağmen Rum kesiminin üyeliğini kabul etmekle, aslında Türkiye'yi üyelik konusunda terbiye etmek istemektedir. Bu durumda Türkiye'den gelecek güçlü bir siyasi tepki, AB'yi tedirgin etmesi beklenmektedir.

AB'nin bütün bu gerçeklere rağmen aldığı son karar, toplumlararası görüşmeler sürecinde, ortaya çıkmış olan çözüm çerçevesinin sekteye uğraması anlamına gelir. Bundan dolayı AB, Kıbrıs'a dıştan müdahalesiyle, toplumlararası görüşmelerin kendi

güzergâhından çıkmasına neden oldu. Bu haksız kararın neden olduğu Kıbrıs'taki dengesizlik, bugüne kadar görüşmelerin başarıyla sonuçlanmasını engelleyen sebepleri, daha da kuvvetlendirdi. Dolayısıyla bundan sonra yapılacak toplumlararası görüşmeler, "iki devletlilik" esasına dayandırılması kaydı şart olmuştur.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, KKTC ne derece siyasî bir özerkliğe ve güvenliğe kavuşursa kavuşsun, ekonomik yapısını koruyup geliştirmedikçe, güçlü bir devlet olma yolunda ilerlemesi mümkün değildir. Çünkü, günümüzde siyasî bütünlük daima ekonomik bütünlükle perçinlenmektedir. Bu olmadığı takdirde KKTC hiç bir zaman millî hedefine ulaşamayacaktır. Bunun tersi olduğu takdirde ise GKRY, birtakım avantajları tek başına kullanarak, adanın tek ve gerçek temsilcisi gibi gösterme hevesinden hiç bir zaman vazgeçmeyecektir. Kıbrıs Türk Toplumunu, artık Türkiye'nin "stratejik azınlığı" veya "400 yıllık misafiri" gibi ifadelerle anılmayacak ve iki taraf arasında eşitliğe, self-determinasyon hakkına dayalı, iki kesimli bir çözüm öngörülmesi kaçınılmaz bir sonuç olacaktır. Bunun dışındaki bütün çözümler, Kıbrıs meselesini çözmek yerine, tam tersine içinden çıkılmaz bir hâl almasına neden olacaktır. Hele bugünkü aşamada, adadaki iki toplumu, AB gibi dışarıdan oluşturulan bir siyasî yapı içinde bir arada yaşamaya zorlamak, hiç de doğru bir yol değildir.

Ne var ki, globallesen dünya içerisinde, KKTC'nin dışta kalması beklenemez. Bu itibarla KKTC, GKRY ile kalıcı bir anlaşma yaparak, AB'ye girmesi gerekecektir. Zira hızla globalleşen dünyamızda, KKTC'nin başka türlü yerini alması mümkün değildir. Aslında sırf globalleşme uğruna AB'ye girmekte bir çözüm değildir. Bu hadisenin gerçekleştirilmesi için iki özelliğin ivedilikle gerçekleştirilmesi gerekir.

Bunlardan birincisi, KKTC'nin ekonomik koşulları iyileştirmeli veya GKRY'nin ekonomik koşullarına denk bir hale getirilmeli;

İkincisi ise, KKTC'nin, toplumlararası görüşmelerin sonucunda, adil ve kalıcı bir anlaşma yapılmasıdır. Bu anlaşmada:

- İki kesimli
- İki bölge
- Her iki halkın tam egemenliği
- Türkiye'nin etkin ve fiilî garantörlüğü
- Zayıf bir üniter devlet modeli çerçevesinde
- Konfederal Kıbrıs Cumhuriyeti'ni kuracak siyasal bir tez savunulmalıdır.

AB'nin Kıbrıs meselesi ile ilgili çözüm önerileri 6 başlık altında toplanmaktadır :

1. Yeni anayasa
2. Taraflara ait polis gücü
3. Yeşil hattın genişletilmesi
4. Rumların lehine toprak ayarlanması
5. Maliye ve dışişleri bakanlıklarının ortak olması
6. Her iki bölge için özel yönetimler ve özel yapıların bulunması (**Röportaj, 26-6-1999**).

Bütün bunlar gerçekleştirildikten sonra KKTC'nin, içerisinde Türkiye'nin de bulunacağı AB'ye girmesi hiç bir engelle maruz kalmayacağı gibi hiç bir tehlike de söz konusu olmayacaktır. Lakin, KKTC'nin, Türkiyesiz bir AB'ye girmesi, fevkalade sakıncalıdır.

Şayet GKRY, AB'ye tek taraflı olarak dahil edilirse ve KKTC, bu süreçten mahrum bırakılırsa, Türkiye ve KKTC, yeni yeni siyasal çözümlere gitmesi

gerekecektir. Özellikle Türkiye ve KKTC, dünyada örnekleri bulunan siyasî ve hukukî formüllerle birtakım özel ilişkiler kurabilirler.

Örneğin İngiltere'nin *Kanal Adaları (Channel Islands)*, Danimarka'nın *Faroe Adaları* ile yaptığı hukukî ve siyasî anlaşmaların bir benzerini, Türkiye, KKTC ile yapması pek tabii ki mümkündür. Kanal ve Faroe Adalarında olduğu gibi "*içişlerinde bağımsız, dışişlerinde İngiltere ve Danimarka'ya bağlı*" olarak temsil edilen bu siyasal sistem, Türkiye ve KKTC arasında da vuku bulabilir. Gerçi Türkiye ve KKTC arasında bu tür siyasal bir sistemin kurulması, bugün için imkansız gibi görünüyorsa da bu ihtimalin hiç bir zaman göz ardı edilmemesi gerekir.

KAYNAKLAR

- ACAR İrfan C., (1993), **Dış Politika**, Ankara.
- AKIN Cemal., (1987), "**Turkish Republic of Northern Cyprus-EC Relations**", **The Middle East and Eastern Mediterranean; Recent Economic and Political Development**, Girne.
- ALASYA Halil F., "Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Hukukî Statüsü", **Kıbrıs Mektubu**, Sayı: 2, Kasım 1987.
- ARAT Tuğrul., (1993), **Avrupa Toplulukları Adalet Divanı**, Ankara.
- ARMAOĞLU Fahir., (1989), **20. Yüzyıl Siyasî Tarihi 1914-1980**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- ARMAOĞLU F., (1991), **20. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1980-1990)**, C.II, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara.
- ARMAOĞLU F., "KKTC-Türkiye İttifakı", **Tercüman Gazetesi**, 3 Ekim 1990.
- ARMAOĞLU Fahir., "KKTC-Türkiye İttifakı", **Tercüman Gazetesi**, 3 Ekim 1990.
- ARSAVA Ayşe Füsün., (1990), **Avrupa Toplulukları Hukuku ve Bu Hukukun Ulusal Alanda Uygulanmasından Doğan Sorunlar**, Ankara.
- ARSAVA A.Füsün., (1989), **Roma Antlaşmasında Önkara Prosedürü ve Bu Prosedür Çerçevesinde Doğan Sorunlar**, Ankara.
- BİRAND Mehmet Ali., "Essen'de Ankara, Atina ve Kıbrıs Konuşuluyor", **Sabah Gazetesi**, 9 Aralık 1994.
- ELEKDAĞ Şükrü., "Denктаş ve Montreux Kapanı", **Milliyet Gazetesi**, 28 Temmuz 1997.
- GAZIOĞLU Ahmet C., "AET'ye Tam Üyelik ve Megali İdea'ya Yeni bir Kılıf", **Kıbrıs Sorunu ve Bağımsızlığı**, Lefkoşa, 1986.
- GÜLEN Alaeddin., (1998), **Bellekte Kalanlar**, (basıldığı yer ve matbaa adı yok).
- GÜREL Şükrü S., (1993), **Tarihsel Boyut İçinde Türk-Yunan İlişkileri (1821-1993)**, Ankara.
- Helsinki Zirvesi Ardından Türkiye-AB İlişkileri - 15 Kasım 1999**, (2000), Avrupa Birliği Derneği Yayınları, Ankara.
- KARLUK Rıdvan., (1994), **Avrupa Birliği ve Türkiye**, Eskişehir.
- Kıbrıs Sorunu Gelişmeler ve Görüşler**, (1990), Haz: Siyasi ve Sosyal Araştırmalar (Sisa), İstanbul.
- LÜLE Zeynel., "Avrupa'dan Set Kıbrıs Raporu", **Hürriyet Gazetesi**, 6 Eylül 2001.

- LÜLE Zeynel., “AP’den Kıbrıs Ültimatomu”, **Hürriyet Gazetesi**, 5 Eylül 2001.
- MANDELSON Maurice : (1997), “**The Application of The Republic of Cyprus to Join The European Union**”, London.
- MANİSALI Erol., “Gümrük Birliği Yunan Vetosu, Kıbrıs ve Ege”, **Türkiye Günlüğü**, S: 32, Ocak-Şubat 1995.
- MANİSALI Erol., “Kıbrıs’ta Yarın Barış Sağlamak İstiyorsak, Gerçekleri Bugün Görmeliyiz”, **Milliyet Gazetesi**, 17 Ekim 1992.
- ÖZGÖKER C. Uğur., “Türkiye-Avrupa Topluluğu İlişkilerinde Kıbrıs Sorunu”, Bülten, **Türk Demokrasi Vakfı Yayın Organı**, IX (Nisan 1991).
- RENKSİZBULUT Mustafa., “AET-Kıbrıs Ortaklık İlişkileri (3)”, **İktisadî Kalkınma Vakfı Dergisi**, II/XV Mayıs 1982.
- RENKSİZBULUT Mustafa., “AET-Kıbrıs Ortaklık İlişkileri (2)”, **İktisadî Kalkınma Vakfı Dergisi**, II/XIV Nisan 1982.
- RENKSİZBULUT Mustafa., “AET-Kıbrıs Ortaklık İlişkileri(1)”, **İktisadî Kalkınma Vakfı Dergisi**, II/XIII (Mart 1982).
- ROSSİDOU Maria - LASONOS Tinos., : “İlk Attila Etek Giyiyordu”, **Diefnis Sosyalismos**, Lefkoşa, Temmuz -Ağustos 1991.
- SAMİ Kohen., “Kıbrıs Artık Dünya Gündeminde”: **Milliyet Gazetesi**, 25 Haziran 1997.
- SOYSAL Mümtaz., “Diyet”, **Hürriyet Gazetesi**, 7 Mart 1995.
- TAMKOÇ Metin., “Kıbrıs Cumhuriyeti’nin Devletler Hukuku Yönünden Statüsü,” **A.Ü.S.B.F.D.**, XL (Ocak-Aralık 1985), No: 1-4.
- TAMÇELİK Soyalp., “Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin AB Üyeliğine Başvurusu ve Uluslararası Hukuk”, **KKTC Cumhurbaşkanlığı’na Sunulan Rapor**, 21.01.1998.
- TAMÇELİK Soyalp., “K.K.T.C. Cumhurbaşkanı Rauf Raif Denktaş’ın Kıbrıs Meselesinde Vizyon”, **Bilge**, (1997 Kış) 11.
- TAMÇELİK Soyalp., “Kıbrıs Meselesi ile İlgili Tespitler ve Öneriler”, **Bilge**, (Yaz 1997) S.17.
- TAMÇELİK Soyalp., (1997), **Avrupa Birliği Güney Kıbrıs Rum Yönetimi Münasebetlerinin KKTC’ye İktisadî, Siyasî ve Hukukî Tesirleri**, İzmir.
- TINÇ Ferai., “Ege’de, ABD’ye Yeni Rol”, **Hürriyet Gazetesi**, 2 Eylül 2001.
- TINÇ Ferai., “Sağduyulu Bir Ses”, **Hürriyet Gazetesi**, 9 Eylül 2001.
- TINÇ Ferai., “Denktaş, Bu Kez Haklı”, **Hürriyet Gazetesi**, 7 Eylül 2001.
- TOLUNER Sevin, (1984), **Milletlerarası Hukuk Dersleri, Devletin Yetkisi (Yer ve Kişiler Bakımından Çerçevesi ve Niteliği)**, 3. Baskı, İstanbul.
- Türkiye-AB İlişkileri**, (1995), T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, Ankara. Türkiye ile Avrupa Topluluğu Ortaklık Konseyi Kararları, **Dünya Ekonomi-Politika**, Mart 1995.
- YURTTAŞ Şükrü., (1989), **Avrupa Topluluğu Hukuku**, İstanbul.
- “Papandreu: Bırakın da Kıbrıs AB’ye Girsin”, **Sabah Gazetesi**, 24 Mayıs 2001.
- “Çiller Dün Suskundu”: **Sabah Gazetesi**, 23 Haziran 1997.
- “Kıbrıs’la Entegrasyonda İlk Adım”, **Hürriyet Gazetesi**, 26 Eylül 1994.

- “Ankara’dan AP’ye Kıbrıs Uyarısı”, **Hürriyet Gazetesi**, 7 Eylül 2001.
- “Kıbrıs’a Kadife Boşanma”, **Hürriyet Gazetesi**, 29 Mayıs 2001.
- “Kritik Bir Soru: Bedel Kıbrıs mı?”, **Hürriyet Gazetesi**, 6 Mart 1995.
- “T.C.’ye Kıbrıs Pazarlığı Teklif Edildi”, **Kıbrıs Gazetesi**, 3 Şubat 1995, s.4; “Kritik Bir Soru: Bedel Kıbrıs mı?” **Hürriyet Gazetesi**, 6 Mart 1995.
- “Avrupa’ya Çifte Uyarı”, **Hürriyet Gazetesi**, 30 Mayıs 2001.
- “İngiltere’den Ambargo”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 14 Kasım 1994.
- “AB, Türkiye’yi Atladı”, **Milliyet Gazetesi**, 26 Haziran 1994.
- “Güvenlik Konseyi, Gali Raporunu Ele Alıyor”, **Kıbrıs Gazetesi Özel Arşivi**, Lefkoşa, 10 Nisan 1992.
- “Rumlar, Heinze Raporunu Çürütme Telaşında”, **Kıbrıs Gazetesi**, 26 Ekim 1997, Sayı: 2962.
- EC News Avrupa Toplulukları Komisyonu Türkiye Temsilcisi**, II/4 (28 Ekim 1988).
- EC News**, I/4 (11 Aralık 1987).
- EC News**, VII/14 (9 Temmuz 1993).
- EC News**, IX/9 (8 Temmuz 1994).
- Commission Opinion on The Application by Republic of Cyprus For Membership of 30 June 1990.**
- Proceedings of The Court of Justice and The Court of First Instance of European Communities.**
- Europe Agence Internationale: “**Only Export Certificates Issued by The Republic of Cyprus May Be Accepted by Member States**”, No: 6267, 6 July 1994.
- Europe Agence International: “**Mr Denktash Over Accession to The EU**”, No: 6353, 9 November 1994.
- Europe Agence Internationale, No. 6267.
- U.N. Security Council Resolutions on Cyprus** 649 (1990) of 12 March 1990.
- “Helsinki Zirvesi’nin Türkiye’yi İlgilendiren 4-9 ve 12. Maddeleri”, **Türkiye-Avrupa Birliği Derneği Bülteni**, Sayı: 18, (Mart-2000), Ankara.
- “Ruling on Cypriot Import Certificates”, **Financial Times**, 12 July 1994.
- U.N. Security Council Resolution** 649 (1990) of 12 March 1990, 1. ve 3. maddeler.
- The Almanac of Cyprus 1992**, Published by The Press and Information Office, Republic of Cyprus, Nicosia, 1991.
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı 18 Eylül 1990 tarihli bülteni**; KKTC, ÜKV Yay.
- KKTC Başbakanlık Devlet Planlama Örgütü.**
- KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Raif Denktaş ile 26.06.1999 tarihinde yapılan mülakat.**